

თეოფილე ხუსკივაძე

მედიის კლასიკა

ხედავთ თუ არა წერტილები

თბილისი

სტამბა გრ. ჩარკვიანისა | ТИПОГ. Фр. Чарквиани

შვილის აღზრდა

პედაგოგიური წერილები

შედგენილი

თეოდორე სუსკივაძისაგან

37292

თბილისი

სტამბა გრ. ჩარკვიანისა | Тшопр. Гр. Чарквіани

Дозволено цензурі ю. Тифлісѣ 16 Апрѣля 1890 г.

უძღპნი

ახალგაზდა ქართველ დედას.

წიგან-სიტყვაობა

„... На дѣтяхъ поконится вся будущность общества; чтобы имѣть сильныхъ, умныхъ и нравственныхъ гражданъ, нужно прежде всего заняться дѣтьми.“

Воловскій.

ვინ არ იცის, რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ადამიანის ცხოვრების წარმატებაში, ჯერ სასოკადოთ აღზრდა-განვითარებას და განსაკუთრებით ოჯახში აღზრდას. ოჯახში აღზრდა არის ის დედა-ბოძი, ის ძეგურეველი ცხოვრების ბურჯი, რომელზედაც ძეგრდება ადამიანის მომავალი ბედი და უბედობა. ეს არის ადამიანის სწეობათი, ფიზიკური და თითქმის კონებითი განვითარების წყარო.

უმაწვილი, სანამ შვიდი-რვა წლისა არ შეიქნება, ოჯახში იზრდება და ვითარდება. ამ დროს უმაწვილი ყოველისფერს ისე იზიდავს

და ჰენერგავს თავის ნორჩ გონებაში, როგორც რაიმე მიძსიდავი საგანი. ის უნეობა, ის აღზრდა-განვითარება და ჩვეულება, რომელიც მიუღია უძაწვილის ბუნებას ამ ჰენეროდში, შეძრევ იშუიათად აღმოითსვრება. ამისათვის არის, რომ დედის სკოლას, ე. ი. უძაწვილის რვა, ცხრა წლამდის აღზრდა-განვითარებას, დიდა მნიშვნელობა აქვს და მხელი აღსასრულელებლი მოკალეობა აწევს კისერსედ. ამ კვარმა სკოლამ უნდა დააფუძნოს მაგარი და საიმედო საძირკველი, რომელსედაც მუარდება შემდეგი გონიერი სწავლა-განათლება, თორემ რამდენათაც ჰირველ დაწეებითი აღზრდა იქნება სუსტი, რასაკვირველია მასსედ ამენებული სწავლა-განათლებაც იმდენათვე სუსტი და უსარგებლო იქნება. ეს თითქმის გაცვეთილი ჭკმძარიტებაა. ასე მაღალ მნიშვნელობიანაა ოჯახში აღზრდა და ასე ღია ვნახოთ რამდენად ასრულებენ ამ მძიმე მოვალეობას ჩვენი დედები (კანსაკუთრებით ნასწავლნი), რომელთ ჰირდაჰირ მოვალეობას შეიცავს მამულისათვის ღვიძლი შვილის რიგინად აღზრდა.

ეველასხედ მიწი და საკრძნობელი გავ-
 ლენა ემაწვილებსხედ, რასაკვირველია, მხო-
 მობლებს ექნებათ და განსაკუთრებით დედებს,
 რომელნიც, თითქმის, მუდამ ემაწვილებთან
 ატარებენ დროს და რომლების მაგალითი
 უფრო ღრმად ჩაენერგვის ემაწვილს გონებაში,
 ვიდრე მამის დარიგება ან სსვეების მაგალით-
 ნი. ოჯახში აღზრდა, განსაკუთრებით სწეო-
 ბითი, დამოკიდებულია მშობლების სწეობითს
 და გონებითს განვითარებაზე. ჩვენში განათ-
 ლებული დედები თუმც იშვიათად არიან, მაგ-
 რამ, რომელნიც არიან ისინიც ძლიერ გულ-
 ცივად ეკიდებიან ბუნებისაგან მინიჭებულს
 თავიანთ ამ გჯარს მოვალეობას, თითქო სრუ-
 ლებითაც არ კრძნობდნენ—რა მნიშვნელობა
 აქვს ადამიანის ცხოვრებაში ნამდვილს მშობ-
 ლიურს აღზრდა-განვითარებას. ჩვენმა დედებ-
 მა, თუმც-კი ღონის ძიება ცოტათ მაინც ნე-
 ბას აძლევთ, არ შეიძლება, რომ ოჯახებში
 ძიებდნენ გაიხინონ. თვითონ „ბაღ-ჟეჩერებში“
 გათენებაძდის სტუნაობენ და მათი ნორჩი
 ქმნილება კი ვიღაც უცნურ სოფლის დედა-
 კაცის ხელში-ჰმასინჯდება.

ჩვენდა სამწუხაროთ, ჩვენში ძლიერ იმ-
 ჯიათად მესვდებით ისეთ ოჯახებს, სადაც ამ
 სულიერ საგანს გონიერი გზა ჰქონდეს გამ-
 კვლუქვდი; ძლიერ ცოტას ჰნახავთ ისეთ
 ოჯახს, (კარდა დაბალი ხალხისა) სადაც
 დედა თავის ტკბილ მუძუსთან და „ნანასთან“
 ჰნერგაჯდეს თავის შვილის ნორჩ გონებაში
 და გულში ევალა თავის კარგ ხასიათებს,
 მაგრამ არც იმდენი დამნაშავე ჩვენი ახალ-
 გაზრდა დედებია ამ შემთხვევაში, რამდენიც
 სხვანი. მართლაც, რა უნდა მოეთხოვოს იმ
 ახალგაზრდა დედას, რომელსაც გიმნაზიაში,
 ან ინსტიტუტში გურსი დაუსრულებია და თავის
 მოძაულ მძიმე მოვალეობის შესახებ ერთი
 ლექციაც არაფისაგან მოუსმენია სასწავ-
 ლებლის ოთხ კედელს შუა; რა გასამტყუნარ-
 ნი არიან ჩვენი ახალგაზრდა დედები, რომ
 შვილებს ვერ სრდიან და უვლიან ისე. რო-
 გორც გონიერი ჰედაგოგი... მოითხოვს მა-
 შინ, როდესაც მათ ამისათვის სასწავლებლე-
 ბი სრულიადაც არ ამზადებენ? სად უნდა შე-
 ისწავლოს ჩვენმა დედებმა შვილის აღზრდა
 და მოვლა, თუ არ იმ ოჯახშივე სადაც თვი-

თონ დაბადებულან და აღსრდილან მამა ჰა-
პურის წესით და ჰედაგოგით?

ჩვენებური ასალგაზრდა დედები, პირველ
შვილის აღსრდის დროს, გრძნობენ მსო-
ლოდ თეორეტიკულად და პრაქტიკულათაც
თავის მძიმე მოვალეობას აქ მსოლოდ ამჩნევს
თავის ნაკლულოვანებას, ცდილობს ყოვლის
ღონის ძიებით გაასწოროს ეს შეცდომები,
მაგრამ ამ გვარ გასწორობის დროს დიდი
ვნება და ზარალი ეძლევა ეძწვილის პირველ
დაწუებით აღსრდა-გახვითარებას. ჩვენის აზ-
რით, ყოველს გონებით გამწრთვნელ სულიერ
ტამარს—სკოლას უწინარეს ყოვლისა უნდა
ჰქონდეს სახეში თავის აღსრდილის მოძავა-
ლი დანიშნულება და ასაარესი, ნუ თუ ჩვენ-
საქალებო სასწავლებლები არ უნდა გრძნობდ-
ნენ მოძავალ დედებისათვის იმ გონიერ საგ-
ნის შესწავლის საჭიროებას, რომელსაც „ჰე-
დაგოგიას“ უწოდებენ.

რა იქნება, რომ ჩვენ საქალებო გიმნაზიებში
ამ საგანს უფრო ფართო გსა ჰქონდეს, ვიდრე უცხო
ენებს, რომელნიც მსოლოთ უფრო სძირად „საფ-
რანტოთ“ გამოადგებათ ხოლომე და არა სსვა რათმე.

ადამიანი, რასაკვირველია, უფლაოურს იძენს ან მიბადკით, ან ცოდნით, ან ნახულობით და წაკითხულობით. ჩვენი დედების უძველესობა გაუნათლებელია; მიბადკით აღსრულად არ მკუდილიანთ, რადგან საუბედუროთ როგორც სუკითაც მოვიხსენიეთ, ჩვენი „ნასწავლნი დედები“ თავიანთ ძვილებს ხშირად მიძებს აზრდუიანებ. დარჩა სასკლმძღვანელოების კითხვა მაგრამ, საუბედუროთ, აქაც დიდი დაბრკოლება სვდებათ წინ:

ჩვენი ჰედაგოგიური ლიტერატურა ისე დაჩინობა წიგნებით, რომ აღსრულის შესახებ ძესვდებით ძხოლოდ კომბის თხსულებას „ბაკშების მოვლასე“, რომელსაც თითქმის იძვიათად იხონით სასყიდლად. ძადლობა ღძერთს, რომ ჩვენს საღას თანდათან წიგნების კითხვის სურვილი ეღძრვის. ესლა ჩვენძი ისეთი სოფელი იძვიათია, სადაც რაიმე ჟურნალს ან გასეთს არ იწერდენ და არ ჰკითხულობდენ.

დროა, ჩემის აზრით, შეუდგეთ ამ წძინდა საქმეს და ჰატარ-ჰატარა სასარკებლო ძენიძვნებით და ჰედაგოგიური წიგნებით

ვეხმაროთ ხალხს და განსაკუთრებით ზვენს
 მოძავალ დედებს, რომლებსუდაც არის დამო-
 კიდებული ზვენი მოძავალი ნორჩი თაობის
 ბები და უბედობა და, მაძასადაჲ, ზვენი სამ-
 შობლოისაჲ, როლის დედა-ბოძს და შუურ-
 ეველ ბურჯს ნორჩი ძალა შეადგენს. ამ
 მიხნით მე განვიძრასე ჰედაგოგიური წერი-
 ლების შედგენა და გამოცემა, რითაც, ვკონებ,
 ცოტას მაინც დავეხმარები ზვენს დედებს, რომ-
 ლებსაჲ ამ კსობისათ მოსპობილი აქვსთ
 ქართული ჰედაგოგიური წიგნების კითხვის
 ღონის ძიება, ამ წერილებით ძსურს გაუაწნო
 ზვენს დედებს: ა) წა დიდი მნიშვნელობა აქვს
 ადამიანის ცხოვრების წარმატებაში საკუთარი
 დედის რძით აღზრდას, ბ) ეძაწვილების ფი-
 ზიკური აღზრდა, გ) ძიძების და ძათი აღ-
 ზრდის მნიშვნელობა ეძაწვილის ცხოვრებაში,
 დ) სთამაშობები და ძათი მნიშვნელობა ბავ-
 ძვერის ცხოვრებაში, ე) ეძაწვილების სწეობითი
 აღზრდა, ვ) ეძაწვილების ავათმეოფობა და
 ძათი მოვლა, ზ) კბილების ამოსვლა და ძუ-
 ძუს გადაჩვევა. და ლ) ეძაწვილების მოძსა-
 დება სკოლაში მისაცემათ. ამ წერილების შედ-

VIII

კენის დროს ვსარგებლობდი უმეტესათ: ბ. ბემეს პედაგოგიური წერილებით, საუმაწვილო ჟურნალ „ნობათში“ დაბეჭდილ ბ. წვალტუბელის სოციერთ სტატიებით, რომჩინის პრაქტიკულ პედაგოგიკით, ბ. ლიადოვის სასულმძღვანელო წიგნით და რუსულ ჟურნალ „უჩიტელ“-ში დაბეჭდილი სოციერთ სტატიებით, რომლებიდანაც სოციერთ ადგილები პირდაპირ არიან ამოღებულნი და ჩართულნი ჩემს წერილებში.

ეს არის ჩემი პირველი შრომა და სულთ და გულთ ვისურვებ სსკებსაც კვლავ უფრო ვრცელი და მინაარსიანი პედაგოგიური თხზულება გამოეცესთ ჩვენს ენაზე და მით გაემდიდრებოთ ისეთაც დაღატაკებული ჩვენი პედაგოგიური ლიტერატურა.

თეოფილე ხუსკივაძე

დ. შვირილა 1887 წ.

წ ე რ ი ლ ი I

პ ა ტ რ ი კ ე მ უ ლ ო ბ ე ნ ა ნ ა!

დიდის სიამოვნებით წაფიქვითხე თქვენს წერილი, რომელშიაც მწერთ, რომ ახლა პატარა, საუცხოვო ყმაწვილის დედა ხართ და, როგორც ახალგაზრდა დედას, დიდი ეჭვი გაქვსთ მომავალ თქვენ მოვალეობის შესრულებაში.

მე, როგორც თქვენი, აგრეთვე თქვენი ნათესავეების კარგი მეგობარი და ნაცნობი, ჩემს ზნეობით ვალად ვსთელი სიტყვით, თუ საქმით; რჩევით, ან უდარიგებით დაგეხმარო თქვენს პატარა სოსიკოს აღზრდაში. ამის შემდეგ თქვენ მიიღებთ ჩემგან წერილებს, რომელშიაც შექლებისა დაგვარად, ყველაფერს მოგწერთ, რასაც ან სწავლით და ან გამოცდილებით შევიძენ.

ნუ თუ არ გაგიგონიათ, ქალბატონო, ჩვენებური ანდაზა: „დედა ნახე, მამა ნახე, მერმე შეილო

გამონახე.“ როგორი უნდა იყოს ის დედა, რომელ-
შიაც მასულის ერთგული და ქვეყნის სასარგებლო
შვილი აღზარდოს? რასაკვირველია თვითონ ბუნე-
ბით კეთილი, ღრმა ზნეობიანი და სწავლა მეცნიე-
რებით გონება გახსნილი. ვგონებ თქვენც დამეთან-
ხმებით, რომ ადამიანს მომავალი ბედი და უბედო-
ბა უმეტესს ნაწილად დამოკიდებულია, საზოგადოთ,
მშობლებზე-აღმზრდელებზე და განსაკუთრებით დე-
დაზე.

შვიდ, რვა წლამდის ყმაწვილის გამწვრთნელ-გა-
მავარჯიშებელი არის დედის სკოლა — ის სულიერი
ტაძარი, სადაც ადამიანი იძენს, როგორც კარგს,
ისე ცუდს და მანვე თვისებას. ასეთი დიდი მნიშვნე-
ლობა აქვს ადამიანის ცხოვრების წარმატებაში დე-
დის მიერ აღზრდა-განვითარებას,

საუბედუროთ ჩვენში ბევრი ამ გვარი შეხედუ-
ლობისაც არიან: „რა საჭიროა ქალებისათვის სწავ-
ლა განათლება და მათი მოვალეობისათვის გონიერათ
მომხადება. ეს თუ ჩვენს დედებს ვერ აღუზრდივართ,
თუმც ივინი არ ყოფილან სწავლა-მეცნიერებით აღ-
ჭურვილნი! ქალების მომავალ ვალდებულების აღ-
სასრულებლათ მომხადება სრულიად საჭირო არ არის,
რადგან ივინი თვითონ ბუნებისაგან არიან მომხადე-
ბულნი.“

ეს შემცდარი ჰაზრია, რადგან ისეთი ქალებიც
არიან, რომელნიც ბუნებას ასე ყოველ მხრივ არ
დაუსაჩუქრებია.

თქვენ იწერეთ, რომ ძლიერ მაშინეს ზო-
გიერთ გამოცდილთ მზრდელების ნაამბობი, შესახებ
ყმაწვილების აღზრდა და მოვლის სიძნელისა.* ამ
გვარ აღმზრდელებს ბევრს შეხვედებით და, საუბტდუ-
როთ. თქვენისთანა მშიშარს დედებიც ბევრი არიან,
მაგრამ, ნუ თუ ერთმა იმათგანმა მაინც არ გაამბოთ
ის სიამოვნება და სიხარული, რომელსაც დედა
ჰგრძნობს თავის ნორჩი შვილის აღზრდის დროს?!

ღიახ, კარგი და გონიერი აღზრდილი დედა ჩვენ-
ში ჯერ ძალიან ცოტა იშვიათია უფრო იქ საზო-
გადოებაში, რომელსაც „მაღალ-საზოგადოებას“ ვუ-
წოდებთ. აქ მომავალ დედას ზრდრან, არა მისის
დანიშნულების თანახმად, არამედ სრულიად წინააღ-
მდეგ. აქ იმას ასწავლიან საზოგადოებაში, როგორ
ზრდილობიანათ და კეკლუცათ მოიქცეს, თვალთმაქ-
ცობით მოჰხიმშლოს მაყურებელთა თვალნი, ძვირ-
ფასათ და კოხტათ ჩაიცივას და დაიხუროს, თორემ
მომავალ ვალდებულებებისთვის მომზადებაზე ვინ ჰფიქ-
რობს, ან ამისთვის ვისლა სცალიან!

რაიცა შეგეწებათ პირადათ თქვენ, გარწმუნებთ,
რომ თქვენი სურვილი და მეცადინეობა ისე ძლიერ-
რია, რომ იგი გაგიადვილებსთ მძიმე მოვალეობას
და დაჰფარავს იმ უცოდინარობას რომლისაც აგრე
გეშინიანთ. დაიჯერეთ, რომ ბავშვის მოვლა და აღ-
ზრდა უფრო მეტის მეცადინეობის სურვილს აღგიზ-
რავსთ და ის საათი, რომელსაც გაატარებთ თქვენს

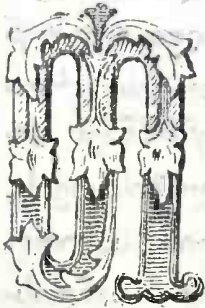
შვილს მოშორებული, იქნება თქვენთვის რალაც, უსიამოვნო, მძიმე დანაკლისი.

თქვენ უფრო ადვილად შეგიძლიანთ აღზარდოთ შვილი, ვიდრე სხვებს, რადგან თითქმის ყოველ გვარი გარემოება ხელს გიწყობთ, მაგალითად ადვილად შეგიძლიანთ აღზრდის შესახებ წაიკითხოთ წიგნები, ან ჩვენს ენაზე დაწერილი და ან რუსულ ენაზე; თქვენში თუ რამე ძნელი გასაკეთებელი გექნებათ მოსამსახურეს გადაკეთებინეთ და თქვენ თქვენი ზრუნვა მეცადინეობა უმეტესად სოსიკოს აღზრდას და განვითარებას მიაქციეთ. ნუ ფუ არ გინახავსთ სოფლის დედები, რომელნიც დილიდამ საღამომდისინ ჯაფით და შრომით დაქანცულნი მიჰჯდომიან აკვანს და ტკბილ «ალუს და ნანას» მღერაში იქარებენ დაჩაგრულ გულს, მაშინ როდესაც ქმარს დალილ დაქანცულს სადმე კუხეში ჰძინავს.

მსეც, რასაკვირველია, გაგონილი გექნებათ: „დედის ამავს შვილი თავის დღეში ვერ გადინდისო“ და ან კიდევ რამდენჯერ გინახავსთ და გაგიგონიათ, რომ დედა თავის ტკბილ ძუძუთ აღზრდილ შვილს სცემს და შვილი კი მწარეს ცრემლით სტირის და თან ღრალავს: «ვაიმე დედა! დედა მიშველე და სხ.» აქიდგან ცხადათ სჩანს, თუ რა ღრმა სიყვარულს და პატივისცემას იძენს დედა თავის შვილისგან, როდესაც მას თავის საკუთარი რძით ჰზრდის.

წ ე რ ი ლ ი II

1212
ქვენს უწინდელს წერილში, სხვათა შორის, ორი ცრუ აზრია. თქვენ გგონიათ, რომ, რადგან სოსიკო ჯერ ნორჩია და ყოველ გვარი სულიერი გრძნობებიც მასში ჯერ ისევ ნორჩნი და უსუსურნი არიან პლმზღელსაც არ შეუძლია დაეხმაროს რითმე.

სიუმც, მართლა, ორი ანუ სამი წლის ყმაწვილი ჯერ ჯერობით ნორჩია, როგორც ხორციელათ, ისე სულიერათაც, მაგრამ გონიერად აღზრდა-განვითარებას აქაც დიდი სარგებლობის მოტანა შეუძლიან გარდა ამისა თქვენ იმაშიაც სცდებით, თუ ფიქრობთ რომ ბუნებითი ნაკლოვანებებით დაბადებულის ყმაწვილის აღზრდა განვითარება სრულიად ფუჭიაო.

თქვენის უმართლო შეხედულებების დასარღვევად, მე ვეცდები განმარტებით გიამბოთ, როგორ უნდა აღზარდოთ და მოუაროთ თქვენს პატარა სოსიკოს პირველი ორის კვირის განმავლობაში.

თქვენს პატარა სოსიკოს, როგორც თქვენც შეამჩნევდით, დაბაღების პირველ დღეებში ხანგრძლივით ეძინა. «ხანგრძლივი ძილი საჭიროა ყმაწვილისთვის, ახლად შობილს ყმაწვილს პირველ დღეებში თითქმის სულ სძინავს და იღვიძებს მხოლოდ მაშინ როცა ძუძუსა ჰსწოვს. შემდეგ კი სულ თანდათან ნაკლებათ სძინავს; ასე რომ შეიღ-რვა წლის ყმაწვილისათვის საჭიროა დღეში რვა საათის ძილი.» თქვენ პირველათვე ეცადეთ შეაჩვიოთ სოსიკო თავის დროზე ძილს. «თუმც თვითონ ბუნებას დაუნიშნავს ძილის დროს ღამე, მაგრამ პატარა ყმაწვილებისათვის, რასაკვირველია ღამეს გარდა დღეც არის საჭირო ძილი.» ძილის დროს, თუ დაუკვირდებით, ხანდისხან უნებლიეთ წამოიტირებს ხოლმე სოსიკო; «ეს იმის მიზეზია რომ ყმაწვილის სულიერი და ხორციელი ძალა ამ დროს მოსვენებული არ არის, ამისთვის თქვენი ვალია მოაშოროთ სოსიკოს ყველა ის მიზეზები, რომელნიც უკუთხოვენ მას ძილს. სხვათაშორის ამ გვარ მიზეზებს ეკუთვნიან: ა) დაძინების წინ ყმაწვილის გაძლომა, ბ) ხმა მაღლა ლაპარაკი იმ ოთახში სადაც ყმაწვილს სძინავს, გ) გაჯავრება და შეშინება ყმაწვილისა და სხვანი...»

რადგან ძილი არის ჩვეულებრივ ბუნებითი მოთხოვნა ადამიანისა, ამიტომ არავითარი საშვალეობა საჭირო არ არის ყმაწვილის დასაძინებლად, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა, ავადმყოფობის დროს, ექიმი უნიშნავს ყმაწვილს დასაძინებლად რაიმე წამალს.

ჩაიცა შეეხება ჰრწებას — ეს უფნური და ძლიერ მანებელი ჩვეულებაა. ერთი რომ ყმაწვილი მიეჩვენა ჰრწებას და არას დროს უმისოთ არ დაიძინებს და მშობლებსაც შეაწუხებს. მეორეც: რწება ყმაწვილის ნერვებზედ და განსაკუთრებით ტვინზედ ცუდათ მოქმედობს: თავბრუს უსხამს, რის გამოც მართალია, ბოლოს იძინებს, მაგრამ ვაი ესეთ დაძინებას! ეს არ არის ნამდვილ მოთხოვნილების ძილი, გამოწვეული ტვინის შერყევით და გაბრუებით აკენის ჰრწევას ისეთივე მოქმედება აქვს ყმაწვილის ტვინზედ, როგორც ზღვის დეღვას და ხომალდის ქანაობას დიდების ტვინზე.

ამ გვართათათას ნაირათ ჩაკრული ყმაწვილი სტირის და რაც შეუძლია ყვირის, მაგრამ უფუნურ დედას კი ჰგონია, მიტომ ყვირის რომ დაძინება არ უნდა და უჩატებს აკენის ჰრწევას და იმდენ ხანს ურწევს, მინამ ყმაწვილი სრულად არ გაბრუდებდა და არ მინაბავს თვალებს.

ის კი არა როდეს არ მოუვა აზრათ, რომ ყმაწვილის ყვირილის მიზეზი სულ სხვა რამ არის¹⁾

თუმც თქვენი სოსიკო წყნარათ სწევს ლოგინში, თამაშობს თავის პატარა ხელებით და არ სტირის, ეცადეთ, რომ არავენ მიუშვათ მასთან, მინამ თვითონ არ დაანებოს თამაშს თავი და ტირილი არ დაიწყოს. რასაკვირველია ძნელი მოსათმენია, როდეს

¹⁾ წყალტუბელი.

საც ზატარა უმანკო ქმნილებას, თქვენს სოსიკოს ჰხედავთ მაგნიირ მდგომარეობაში, მოგივათ ხელში აყვანის სურვილი და დიდის სიამოვნებით კოცნა, მაგრამ, მერწმუნეთ, ამით უფრო ბევრს ენებას მოუტანთ, როგორც მას, ისე თქვენს თავსაც, რადგან სოსიკო დაეჩვევა ხელში აყვანას, ოთახში გატარ-გამოტარებას და შემდეგ, თუ არ შეასრულეთ ეს მოთხოვნა — ტირილით შეგაწუხებთ.

ისეთი ყმაწვილებიც არიან, რომლებსაც აკვანში წალის დროს თუ გადაურწეთ — ტირილს დაიწყებენ. რისთვის? შისთვის რომ ჰრწევით დაძინებას არ-არაინ მიჩვეულნი და თქვენ, როდესაც ურწევთ — ამით არ-ღვევთმის სიმშვიდეს, წყნარ მდგომარეობას. ამ გვარათ ეცადეთ, რომ თქვენი სოსიკოც კარგ ჩვეულებას მიაჩვიოთ, როგორც მაგალ. დროზე ძიოს, დროზე ადგომას, დროზე ჭამას და დროზე სმას; დანარჩენი დრო თქვენი თავისუფლება იქმნება. აი თუ გნებავსთ ავიღოთ ერთი მოვლენა ყმაწვილების ცხოვრებაში: თუმცა დედა ყმაწვილს ყოველს დღე დანიშნულს დროზე ჰბანას და ბანჯის შემდეგ მაშინვე აკვანში აწვენს — არ იფიქროთ, რომ ამაზე უფრო ტკბილი და სიამოვნების ძილი როდისმე ჰქონდეს ყმაწვილს; სძინავს მას ტკბილად და ხანგრძლივად, რითაც, რასაკვირველია, დედასაც თავისუფლების და დასვენების დონის ძიება ეძლევა.

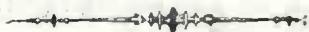
ამ გვარ ტკბილ ძილის შემდეგ, როდესაც ყმა-

წვილი გამოიღვიძებს — გადახადეთ პირს, მიეცით
ოთახში თავისუფლად ცქერის ღონის ძიება და ავარ-
ჯიშეთ. ამ დროს ეცადეთ სხვა და სხვა ალერსიან
სიტყვებით გაუღვიძოთ მას ყურადღება. ამ გვართ
თუ განიმეორებთ ყოველს დღე, მერწმუნეთ, რომ დღეც
და ღამეც, ისე ტკბილად ეძინება თქვენს სოსიკოს,
რომ ორჯელაც არ გამოგაღვიძებსთ ღამეში.

თუმც სოსიკო ღამე ხშირ-ხშირად იღვიძებს —
ადექით, მიდით, დააკმაყოფილეთ მისი მოთხოვნილე-
ბა და ისევ ჩააკარით აკვანში; არ დაუწყოთ მუსაიფი
ამ დროს და ან ლოგინში არ ჩაიწვინოთ, თორემ
იმდენ ღიმწარეს და უსიამოვნებას გაჩვენებთ შემდეგ-
ში, რომ ძლიერ ბევრს თნანებთ, მაგრამ გვიანდა
იქნება. რაც უფრო მეტი ხნის შეიქნება თქვენი სო-
სიკო, მით უფრო გაგიაღვიღებათ მისი აღზრდა და
მოვლა.

ნუ თუ მართლა სასიამოვნო არ არის ყმაწვი-
ლის ცქერა, იმ დროს როდესაც იგი რაღაც გაუგე-
ბარ ტიკტიკს იწყებს და პატარა ხელუფებით აკეთებს
სხვა და სხვა ვარჯიშობას აკვანში?!

სად უნდა იგრძნოს დედის გულის ისეთი სია-
მოვნება და ვრძნობით სიყვარული, როგორც თავის
შვილის აღზრდის დროს, როდესაც ჰხედავს თავის
ნორჩს, ცქერტს და მალხაზს მნილებას აკენიღვან
გრძნობით ზოადერსეს.

ქვენ ვწერთ, რომ პატარა სოსიკოს აღ-
ზრდა ძლიერ გიძნელდებოდა და ძიძას გინ-
დათ ალაზრდევინოთ. ეს ძლიერ სამწუხაროა. ბუნე-
ბა ითხოვს, რომ დედამ თვითონ კვებოს საკუთარი
ძუძუებით თავისი შვილი და ამისათვის ვინც ამ ბუ-
ნების კანონის დარღვევას მოინდომებს ის უეჭველია
დაუსჯელი არ დარჩება.“

„შმაწვილი ყოველთვის იმ დედა კაცს ეჩვევა, იყვა-
რებს და მასთან გრძობს ზნეობით კავშირს, რომელიც
მას ჰზრდის და დედობას უწევს. ახლა ვის შეუძლია
იპოვოს ისეთი ძიძა, რომელსაც შეელოს სრული
დედობა გაუწიოს სხვის შვილს: ისე შეიყვაროს ის,
როგორც საკუთარ დედას უნდა უყვარდეს; ერთი
სიტყვით ყოველის მხრით იყოს შემკული ისეთივე
სულიერი და სორციელი თვისებით, რომელნიც ბუ-
ნებას საკუთრად დედისათვის მიუწაჰკებია.

შამისოთ კი ძიძას სულ სხვა ნაირი გავლენა
ექმნება ყმაწვილზედ, ვიდრე მისს საკუთარ დედას

ყოველი ფიზიკური, გინდ ზნეობითი ნაკლოვანება ძიძისა, ცოტათ, თუ ბევრად, ცუდათ იმოქმედებს იმ ყმაწვილზედ, რომელსაც ის აღზრდის, ან თვისი რძით და ან თავის მოვლით. 1) ყმაწვილის მიბარება, ძიძისათვის საზოგადოთ, მავნებელია. მე არც იმას გირჩევთ, რომ სოსიკო სასეირნოთ მოსამსახურე გოგოებს მარტო გაატანოთ.

მრთხელ მაინც როგორ არ შევიშინევიათ, სასეირნო ბაღებში გოგოები, რომელნიც უჯავრდებიან სცემენ ყმაწვილებს და ხანდისხან ურემში ჩამჯდარს ყმაწვილს მზის სხივი პირდაპირ თვალეხსა ჰსჭრის და გოგო კი იქვე სდგას და ვილაცას ემუსაიფება. სოსიკოს, როდესაც სასეირნოთ გაგზავნით არ დაიფიქროთ, რომ პირველად თქვენ უნდა ნახოთ ის ადგილები, სადაც ჰგზავნით თქვენს სოსიკოს და კარგათ უნდა იცნობდეთ აგრეთვე იმ გოგოებსაც ანუ ძიძებს რომელების ანაბარათ სტოვებთ სოსიკოს; რადგან ხშირად ყმაწვილები შეხედვით და გაგონებით ძლიერ ბევრს საძაველ და უზნეო სიტყვებს იქენენ-თავიანთ გამდელებისაგან. ბოგოებს თავიანთ მეგობრებთან ანუ ერთმანეთ შორის მუსაიფა უნდათ და პატარა ურემში ჩაკრული ყმაწვილი კი ჰსწუხს და მწარე ცრემლით სტირის. მოუბრუნდება გოგო ანუ ძიძა და მოუყვება: «სუ, აი მოვიდა ძაღლი, ნუ სტირი თორემ, აი ბუზი მოვა და გიკბენს და სხვანი.

1) წყალცუბელი.

შმაწვილის შეეშინდება და გაჩუმდება, მაგრამ
ეგი ამისთანა გაჩუმებას მთელი ღამე სულ უსიამოე-
ნით და მოუსვენარათ ეძინება. შმაწვილის შეშინება
ძლიერ მავნებელია.

თქვენ თუ გნებავსთ სო¹სიკოსათვის ძიძა-იშოე-
ნეთ სადმე ახალგაზდა ქალი და თქვენვე აღზარდეთ;
უცქარეთ მას ისე კი არა, როგორც მოსამსახურეს,
არამედ როგორც თქვენს უნცროს თანაშემწეს შეი-
ლის აღზრდაში.

შმაწვილი ქალი ყველაფერს ადვილად შეისწავ-
ლის. მას ეცოდინება თუ როგორ უვლი სოსიკოს,
როგორის ენით ეაღერებიათ, როგორ ექცევიან და
სხვანი, ასე რომ უთქვენობა შემდეგში სოსიკოს არც-
კი დაეტყობა. ჯერ მიანდევით მას სოსიკო ოთახში
შემდეგ თბილ ამინდებში ეზოში ასეირნოს და რო-
დესაც დარწმუნდებით, რომ სოსიკო, სრულებით ისე
მშვიდობიანათ და წყნარათ თანაშობს ძიძასთან, რო-
გორც თქვენთან, — მაშინ შორეულ ბალებშიაც შე-
გიძლიანთ გაუშვათ, მაგრამ თქვენ დრო გამოშვებით
მაინც უნდა დახედოთ.

სოსიკოს ეხლა ჯდომაც შეეძლება; როგორც
ძალა მოეცემა ისე თან და თან ისწავლის თვითონვე
ჯერ ჯდომას, მერმეთ ადგომას და შემდეგ ფეხზე
გავლასაც. სოსიკოს ამ დროს განსაკუთრებითი ყუ-
რადლება უნდა მიაქციოთ, რადგან ბევრი განსაცდე-
ლი მოეღოს. ყმაწვილის ადრე სიარულის სწავლა

ზოგიერთ დედას არც კი ამჩიარულებს, რადგან ამ დროიდან უთვალყუროთ მიტოვება არ შეუძლია; აქამდის კი დააჯენდნენ სადმე ტახტზე. შემოუწყობდნენ გარშემო ბალიშებს, მი'ცემდნენ ხელში რაიმე საგანს და იყო ყმაწვილი წყნართ. სოსიკუს ფეხას სწავლას არ აუჩქარდეთ და აც რაიმე საშვალება იხმარეთ ძალე ფეხის დასასწავლად; რადგან უთქვენოთ ისწავლის იგი ფეხს, როდესაც საკმარისი ძალა და ღონე შეუკროვდება. ამის შესახებ აი რას ამბობს ერთი გამოჩენილი მეცნიერი — რუსსო; „უგუნურება არ არის ასწავლიდნენ ყმაწვილს მას, რაც თვითონაც შეუძლია ისწავლოს. უგუნურება არ არის ასწავლიდნენ მაგალ. ყმაწვილს სიარულოს, თითქო დიდები იყვნენ, რომელთაც სიარული არ იცოდნენ, რადგან პატარაობისას არავის უსწავლებია? წინააღმდეგ, ზოგი დიდები ცუდათ დადიან, მიტომ, რომ პატარაობისას უსწავლებიან მათთვის სიარული“.

თქვენ იწერებით, რომ სოსიკოსათვის სათამაშოების ყიდვა გინდათ და მკითხავთ: „უღროვო ხომ არ იქნება სათამაშოებით მისი შექცევა, ან ყმაწვილებისათვის ამ გვარ სათამაშოებს რაიმე სარგებლობის მოტანა შეუძლიანთ თუ არა?“

ყმაწვილების ბუნება თვითონვე ითხოვს სათამაშოებით გართობას. ეს მოთხოვნილება მხოლოდ ერთი წლის ყმაწვილს უჩნდება. სათამაშოებს, გან-

საკუთრებით გონიერის აღმზრდელის ხელში დიდი სარგებლობის მოტანა შეუძლია.

თვითეული სადამაშო უნდა იქცევდეს ყმაწვილს და თან როგორც სულიერად აგრეთვე ხორციელათაც ავითარებდეს. „სათამაშო ყმაწვილის ბუნებას უნდა ეთანხმებოდეს, იმის შემწეობით ყმაწვილს უნდა შეეძლოს, როგორც სხეულის გარეგანი ნაწილების ფიზიკური ვარჯიშობა ისე სულიერათაც უნდა აწვითარებდეს, მის გრძნობას, მეხსიერებას, მკვევრ მეტყველებას და ნიქს.³⁾

სათამაშოებს ამორჩევის დროს დიდი ყურადღება უნდა მიაქციოთ, როგორც თვითონ სათამაშო ნივთებს, აგრეთვე დროს და ყმაწვილების ასაკს; რადგან ყველა გონიერად შედგენილ სათამაშოებს თავის დრო და ასაკი აქვს დანიშნული. ყმაწვილების ყოველ ასაკს თავისი შესაფერი სათამაშოები აქვს. სათამაშოების მიცემის დროს საჭიროა აგრეთვე ყურადღება მიაქციოთ ყმაწვილს იმათ ხმარებაზე. მაგ. ყმაწვილს არ გამოუცვალოთ სათამაშო ნივთი, სანამ კარგათ არ გაიცნოს ეს სათამაშო საგანი და არ მოსწყინდეს. არ მისცეთ ერთად რამოდენიმე სათამაშო საგნები, თორემ ერთი წამის შემდეგ თითქმის ყველას გადაჰყრის და ყველა ისევ გაუცნობელი და დარჩება.

³⁾ ფრებელ.

სათამაშოების ყიდვის დროს, გორჩვეთ გამოჩენილი პედაგოგის ფრებელის სათამაშოები გამოიწეროთ, რომელნიც ნამდვილ პედაგოგიურად არიან შედგენილნი და თათქმის ყოველ წიგნების მაღაზიაში შეკიჭლიანთ იშოვნოთ. ერთი მისა სათამაშოებთაგანი არას ექვსი ბურთი რომელიც ერთი წლის ყმაწვილისათვის არის დანიშნული. აი, როგორ უნდა იხმაროთ ეს სათამაშო. რადვან ერთი წლის ყმაწვილი ჯერ ნორჩია, როგორც გონებით, ისე ფიზიკურათაც ამისათვის ფრებელსაც რბილი ლაზლის ქათისგან მოქსოვილი ბურთები დაუნიშნავს პირველ სათამაშოთ. აიღეთ ერთი ამ ბურთებთაგანი და ჩამოუკიდეთ აკვანზე ისე, რომ გამოღვიქების დროს შეეძლოს ყმაწვილს მისა ცქერა და ვარჯიშობა. ჩამოდენიმე დღის შემდეგ ჩამოუკიდეთ მეორე ბურთი და შემდეგ ყველანი, ასე რომ ჯერ ცალ-ცალკე გააცანით და მერე ყველანი ერთად. ამ გვარ სათამაშოს დიდი აღმზრდელობითი, გავლენა აქვს ყმაწვილზე, მათ შემწეობით ყმაწვილი ცნობილობს სხვა და სხვა ფერს, საგნის მოძრაობას (როდესაც ხელს ჰკრავს და გაანძრევს) საგნის სირბილეს, საგნის რიცხვს და სხვანი.

ქერძოთ თქვენს სოსიკოზე მოგახსენებთ, რომ ჯერ მაგას არავითარი სათამაშოები არ მისცეთ, რადგან ყველაფერი რასაც თავის გარეშემო ჰხედავს სოსიკოსათვის სათამაშოა. საკმარისია აილოთ კოვზი ან რაიმე წმინდა ჯოჯი და ხელში მისცეთ. სოსიკო ამითაც დიდის სიამოვნებით შეიქცევს თავს.

ეს ამ გზობისად, შემდეგ კი შეგიძლიანთ მიაჩვიოთ თავის თაუათ თამაშს, თქვენ და დაუხმარებლად მხოლოდ საჭაროა, რომ პირველად აუხსნათ თამაშობის წესი და სათამაშოების ხმარება, შემდეგ ხანდისხან დაჰხედოთ და თუ რიგინათ არ თამაშობს გაახსენოთ: „სოსიკო, შეილო, ეს სე არ უნდა, ეს ასე უნდა ითამაშო და სხვ.“ ამ ნაირ თამაშობას მერწმუნე, გონიერა შედეგიც ექნება.

ისეთი დედებიც არიან, რომელნიც თან საქმეს აკეთებენ და თან ყმაწვილებს იტყევენ. მე ვიცოდე ერთი მუშის ცოლი, ამბობს ბ. ბეჭე, რომელსაც მოსამსახურე არ ჰყავდა და შეიღების აღზრდის გარდა ყოველ გვარი ოჯახის მოთხოვნილება მართო იმ ერთ დედაკაცს კისერზედ იყო. აი ეს დედაკაცი როგორ იტყეოდა; მაკალო სადილის გაკეთების დროა. გააგებს ყმაწვილის საბანს იატაკზე და დააჯენს ბავშვს; თვითონ კი საქმეს შეუდგება. ამ დროს ყმაწვილს აჩვენებს, რასაც აკეთებს და თან უხსნის: „აი გენაცვა, შეხედე, როგორ დავადვა შეშა ცეცხლზე; უჰ, რა დიდი შეშაა! აი, აი, უცქირე შეილი, როგორ მოეკიდოს ცეცხლი და დაიწვას!.. ეხლა მიყურე შეილო, ამ დიდ ქოთანში უნდა ჩავყარო და მოვხარშო ეს კარტოფილა, ხედავ როგორი რგვალია ეს კარტოფილი!“ და სხვ.

თუმც ამ გვარ დედას შეუძლია შვილის შექცევა - მით უმეტეს თქვენ შეგიძლიანთ გონიერის სათამაშოები და შექცევით განავითაროთ თქვენი სოსიკო, რადგან დროც საკმარისი გაქვსთ და შეძლებათ.

წიგნი IV

უშინდელ წერილით შემატყობინეთ, რომ სოსიკოს ორი წინა კბილები ამოსვლია. ეს თქვენთვის, რასაკვირველია, ძრიელ სასიხარულო იქმნება, რადგან პირველი კბილის ამოსვლა ამტკიცებს სოსიკოს გაზრდას და მომატებას.

ზოგიერთი აღმზრდელი, ამბობს ექიმი კავალევი ჰფიქრობენ, რომ კბილების ამოსვლის დროს ყველა ყმაწვილები უსათუოდ ავით უნდა გახდნენო. ეს სრულიად ტყუილია. ზოგიერთი, ტანშრთეთ, ყმაწვილები კბილების ამოსვლის დროს არაფერს ავით მყოფობას არ გრძნობენ. მაგალითად, თუ გნებავსთ, თქვენი სოსიკო. თქვენის სიტყვით, სოსიკოს კბილების ამოსვლა არც კი უგრძნობს. ეს ნათლათ ამტკიცებს მის ჯან-მრთელობას. სუსტი ყმაწვილები კბილების ამოსვლის დროს ხშირად ავით-მყოფობენ.

აღმზრდელებს ვაღია ამ დროს სასტიკი ყურადღება მიაქციონ მათ ჯან-მრთელობის დაცვას და განსაკუთრებით აარიდონ გაცივებას. პირველი კბილის ამოსვლის დრო ძრიელ ძნელი შესატყობია, რადგან ზოგიერთს ადრე და იოლად ამოუდის კბილები და ზოგს კი გვიან და უფრო ძნელად.

როდესაც ყმაწვილი შეიდრევა თვისაა, თუმცა დაუკვირდებით - შეამჩნევთ, რომ პირიდან ხშირად ლორწვი გამოდის, ლოყები უწითლდება, პატარა პატარა წინწკლებ დაჰყრის, ხანდისხან უეცრივ კიდევაც წამოიკივლებს ხოლმე, ღრძილები გაუწითლდება და დაუსივდება; წინეთ, რომ ხშირად მიჰქონდა ხელი პირში, ახლა კიდევაც ეშინია, რადგან თითების მიკარებით დასივებული ღრძილები ეტკინება, ხშირად ასლოკინებს და შარღზე გადის. ეს ნიშნავს, რომ ყმაწვილს კბილები ამოუდის. ეს არის ნიშნები, რომელნიც წინაუძღვინ კბილების ამოსვლას.

პირველად ყმაწვილს ორი წინა კბილი ამოუვა ერთად, ან, შეიძლება, ჯერ ერთი ამოუვიდეს და ორი კვირის შემდეგ მეორეც მოჰყვეს თან,

შემდეგ კბილების ამოსვლა შეჩერდება სამი თვით. ბუნება, თითქო, განგებ ასვენებს ამ დროს ყმაწვილს, რომ შემდეგისათვის უფრო მეტი ღონე შეიკრიბოს.

მეთერთმეტე ანუ მეთორმეტე თთვეზე ამიუვა ოთხი ზედა და ქვედა წინა კბილები და შემდეგ კიდევ ოთხი, ანუ ხუთი თთვე შესვენებს.

ასე, დრო გამაშვებით და შესვენებით ამოვა დანარჩენი კბილებიც. მესამე წლის დამდეგს ყმაწვილს ოთხი უკანა კბილიც ამოუვა. როდესაც მეხუთე ანუ მეექვსე წლის შეიქნება ოცი კბილი ექნება, როდესაც მეშვიდე წელში ყველას მოიცვლის¹⁾. ხუთს ყმაწვილი კბილების ამოსვლის დროს ავითგავიხდესთ მაგალ. აუტყდეს ფალარათი, ხველება, ანუ მარტო ტანში შეცთვება — იმ წამავე ექიმს აცნობეთ.

ნუ დაუჯერებთ ზოგიერთ უგნურ დედების რჩევას, რომლებიც ამ დროს ყოველ გვარ ავ.თმყოფობას კბილების ამოსვლას აწერენ და ავითმყოფ ყმაწვილს ყურადღებას არ აქცევენ. ყმაწვილი ავითგავიხდესთ თუ არა მაშინვე ე იმს აცნობეთ, ნუ დაუგვიანებთ, უამბეთ ექიმს ყველაფერი, რასაც ამჩნევთ ავითმყოფ ყმაწვილს და დარწმუნდით, რომ ყმაწვილს ადვილად გადაარჩენთ მოულოდნელ სიკვდილს.

რადგან სოსიკოს კბილები ამოსული აქვს, საჭიროა ახლა უფრო მეტი ყურადღება მიექციოთ, რადგან იგი მუდამ სკლილობს რაიმე რბილი საგანთ მოიგდოს ხელში და შეჭამოს, რითაც ადვილად შეიძლება, კიდევაც დაიხრჩოს, მაგრამ ეცადეთ ამ დროს აარიდოთ მას ისეთი საგნები, რომლისაც რაიმე დაკლება შეუძლია თავისი პატარა და ნორჩი კბილებით.

კბილების ამოსვლა გეაცნობებს, რომ ყმაწვილი გამაგრებულა-ლონე მოსვლია: მის პატარა კუჭს

¹⁾ ექიმი ავაღვევი.

შეუღია რძეზე უფრო მაგარი საქმელიც მოინელოს, მაშასადამე დროც არის დედამ ძუძუს მოაშოროს, თუ ჯანმრთელი ყმაწვილია. მეთორმეტე ანუ მეცამეტე თვეებზე საჭიროა ძუძუს მოაშოროს და „არჩინოთ საზრდოთი, რომე-ღსაც აქამდის, ცოტ-ცოტათი გყავდათ შეჩვეული. აგრეთვე შესაძლებელია ხორციც აქამოთ; საზოგადოთ კი ისეთი საზრდო უნდა აძლიოთ, რომელიც მარგებელი და ადვილად მოსანელებელია. მაგრამ ესეც საჭიროა იცოდეთ, რომ ერთბაშათ ძუძუს წართმევა არ შეიძლება, რადგან ყმაწვილის კუჭი შეჩვეულია დედის რძეს და ჩვეულების ერთბაშათ მიტოვება უვნებლათ არ ჩაივლის მისი სიმრთელისათვის.“

მშობლის ხნით ძუძუს წართმევამდის უნდა ცოტ-ცოტათ შეაჩვიოთ ყმაწვილი სხვა საზრდოს და თან სხვა საზრდოს შეჩვევის დროს მოაკლოთ დედის რძით კვება; და მხოლოდ მაშინ, როდესაც ყმაწვილი სხვა საზრდოს შეჩვევა შესაძლებელია ძუძუს მოშორება. ამასთანავე მშობლებმა ის გარემოებაც სახეში უნდა იქონიონ, რომ ძუძუს წართმევა იმ დროს არ მახდეს, როდესაც ყმაწვილს კბილები ამოხდის, რადგან იმ დროს მისი კუჭი და საზოგადოთ აგებულება ნორმალურ მდგომარეობაში არ არის.“

როდესაც კოსიკოს ყველა კბილები ამოუვა და ძუძუსაც მოშორებული იქნება მაშინ ლაპარაკსაც დაიწყებს, მაგრამ მისი ლაპარაკი სრულიად გაუჩვე-

ველია დედის გარდა ყველასათვის გაუკვებარი იქნება, რადგან სოსიკო საგნებს თავის განსაკუთრებით სახელებს უწოდებს, მაგალ. შაქარს უწოდებს ქაჩა, ცხენს — აჩუ და სხვანი.

ვისაც შვილი ჰყავს და თვითონ ჰზრდის-მხოლოდ იმას შეუქლია იგრძნოს მშობლების მხიარულება და აღტაცება იმ დროს, როდესაც მათი შვილი რაღაც გაუკვებარ ლაპარაკს ანუ ტიკტიკს იწყებს.

რაც უფრო ადრე და ხშირად დაუწყებთ ლაპარაკს თქვენ სოსიკოს, მით უფრო ადრე ისწავლის ლაპარაკს. მაგრამ ეცადეთ ამ დროს საგნების ნამდვილი სახელები უთხრათ. ძლიერ მაგნებელია, როდესაც ზოგიერთი მშობლები გადაბრუნებულ, ანუ დამახინჯებულ სიტყვებით ემუსაიფებიან ყმაწვილებს, როგორც მაგალ. ფეხების მაგიერ ეუბნებიან «ფეფები» რა იყოს მაგიერ «ლა იყო», ყურის მაგიერ «ყული» და სხვ.

წ ე რ ი ლ ი V

ოსიკო ძალე უყისაც ისეველის და ბეჭეებგახ
უფრო მეტს ყურადღებას მოითხოვს, რადგან
ახლა უფრო ბევრი განსაცდელი მოყლის. ზოგიერთ
პატარა განსაცდელისაგან არც კი უნდა დაიფაროთ.
მაგრამ თუ სასტიკი ყურადღება არ მიაქციეთ შეიქ-
ლება ამ დროს ყმაწვილი სრულიად დამახინჯდეს;
როდესაც ყმაწვილი ვეხით სიარულს დაიწყებს, არა-
ფერს არ ერიდება: ცეცხლში ჩავარდება, თუ კლდე-
ზე გადავარდება-მისთვის სულ ერთია. ამ დროს აღ-
მზრდელის თვალი არ უნდა მოშორდეს ყმაწვილს,
რომ დიდი განსაცდელისაგან დაიფაროს.

რაიცა შეეხება პატარა განსაცდელს—ამის მიჩ-
ვევა არ ავნებს ყმაწვილს, არამედ უფრო სასარგებ-
ლოც არის მისათვის.

პრაფრის გზით არ შეგიძლიანთ ოჯახში დამა-
ლოთ ყველაფერი ისე, რომ ყმაწვილს ერთხელ მაინც
არ მოხვდეს თვალში და არ ნახოს. მართლაც ხომ
ვერ დასცლით ერთს ოთახს და შეამწყვდევთ შიგ
ყმაწვილს, რადგან ესეც ძლიერ მანებელია.

ოთახში მაგალ. გახურებული ბუხარია. თუ
გაუშვით მარტო სოსიკო ხომ მივა ბუხართან, მოჰ-
კიდებს ხელს ცხელ ბუხარს და ხელებს დაიწვავს.
თუ ოთახში სადმე სპიჩკა იპოვა გაჰკრავს და ცეცხლს
გააჩენს, თუ უცაბედურათ სადმე ნემსი ნახა დაიჩხვ-
ლიტება და სხვანი. ამ გვარი შემთხვევა სოსიკოს
ცხოვრებაში ბევრი შეგხვდებათ და აი როგორ მოი-
ქცით: როდესაც ბუხარი ნელთბილია, მიიყვანეთ
სოსიკო და დაადებინეთ თბილ ბუხარზე ხელი ისე,
რომ სიტბო კარგათ იგრძნოს მისმა პატარა თითებ-
მა, აუხსენით აგრეთვე ცეცხლის მნიშვნელობა და
ზარალი.

ბილეთ სპიჩკა და მოუკიდეთ ქალაღდს; სოსი-
კოს თვალების წინ ავიდეს ქალაღდის ალი, ისე რომ
არც შეაშინოთ და კიდევაც რაიმე შთაბეჭდილება
მოახდინოს მის ნორჩ გონებაზედ; შემდეგ ამასა, თუ
სადმე იპოვნის ამ გვარ მანებელ ნიეთებს-იმ წამსვე
მაგირბენსთ და გეტყვისთ: „დედილო, აი ეს ნემსი
აქ ვნახე, ეს იქ ეგლო და სხვანი.“ ამის შემდეგ სო-
სიკო დარწმუნდება, რომ რასაც თქვენ ასწავლით

ყველაფერი მართალია და არის ცხოვრებაში ბევრი ისეთი რამეებიც, რომლებიც სოსიკომ არ იცის და თქვენის ანუ გამძლელების შემწეობით იქნეს.

ეს რწმუნება შემდეგში ისე მტკიცედ გაიღამს ფესვებს სოსიკოს გულში, რომ ყოველთვის თქვენი მორჩილი და გამგონე იქმნება.

ხშირად შეიძლება, რომ ემაწვილს თქვენი ნათქვამი დაავიწყდა: მივიდა ისევ ცხელ ბუხართან, დააღვა ხელი და დაიწვა, ან და ნახა სადღაც კუნჭულში სპიჩკა, გაჰკრა და უცებ ცეცხლი გააჩინა, ამ შემთხვევაში ისე კი ნუ მოიქცევი, როგორც ზოგიერთი ჩვენებური დედა იქცევა: მისცემს ემაწვილს ხელში ჯოხს და ასწავლის: „აი, შეიღო, დაჰკა მაგას! მაგან გატკინა შენ ხელი; შეაგინე, შეიღო, კოტეს, აი მაგის ბრალია ყველაფერი. ან და კრდე: ემაწვილი უეცრივ წაიქცა და კედელს თავი მიართყა. მოსდგება ზოგიერთი დედა და დაუწყებს კედელს ცემას: „ესეც შენ, ესეც შენ უჰ; რისთვის ატკინე ხელი ჩემს ვანოს და სხვანი“. ამის მაგიერ თქვენ ამ გვარ შემთხვევაში მრავალჯერ გაახსენეთ თქვენი ნათქვამი; უთხარათ, რომ ეს ყველაფერი არც კედლის ბრალია და არც სხვისი, არამედ შენი ბრალია, შენ თვითონ უნდა ეცადო, რომ შემდეგში არ მოგივიდეს და სხვანი.“

ხანდისხან სრულიადაც, რომ არ მიაქცოთ ყურადღება ყმაწვილის დაცემას — არც ამით დაშავდება რამე. ნუ თუ ერთხელ მაინც არ შევიმზნევიათ დაცემული ყმაწვილი, რომელიც მაშინვე უკან იხედება თუ ვინმე უყურებს იმ წამსვე მორთობს ყვირილს და თუ არა-აღდება და იწყებს ისევ თამაშს. ან და კიდევ დაეცა უეცრივ ყმაწვილი მიაძახებენ: ვაი შვილო, შვილო, დაეცი! მოჰკვდი შვილო და სხვანი!“ ამ დროს ყმაწვილი, რომ კადევაც არ სურდეს-მაინც მორთობს ღრიალს, რადგან იცის, რომ დედა მოეფერება, კალთაში ჩაიჯენს და ძუძუსაც მისცემს.

ამით ფუჭდება ყმაწვილი, რადგან რაიმე განსაცდელისაგან თავის დაფარვა არ შეეძლება სიღიდის დროს.

წმინდი VI

გონება და მოჩილგა ყმაწვილის ცხოვრებაში არის ერთი უსაჭიროესი საგანთაგანი, ურომლოთაც ყმაწვილის ზნეობითი აღზრდა უსარგებლოა. გამგონე და მოჩილი ყმაწვილების აღზრდა ისე ძნელი არ არის, როგორც ზოგიერთ დედებთ ჰგონიათ. ხშირად მოხდება ხოლმე, რომ ყმაწვილები მშობლების მოჩილნი და გამგონენი არ არიან და სკოლის მასწავლებლის ანუ აღმზრდელისა კი დიდი მონა-მოჩილი. ეს იქიდგან წარმოსდგება, რომ ჩვენი დედების უმეტესობამ არ იცის თუ როგორ მოექცეს ყმაწვილებს. ცქვიტი, მალხაზი და მკვირცხლი ხასიათის ყმაწვილი სულ სხვა მოვლას და აღზრდას ითხოვს და რბილი თითქმის მძინარა ყმაწვილი კი სულ სხვას.

მკვირცხლი ხასიათის ყმაწვილები, ჩასაკვირველია, ცოტა ყურადღებას აქცევენ დედას, რომელსაც არ შეუძლია მათი აგებულების შესაფერი მოვლა. მაგალ. დედამ ასწავლა რამე ყმაწვილს, ყმაწვილმა არ გააკეთა. დედა, მის მაგიერ რომ დაადგეს თავზე და უსათუოთ გააკეთებინოს-ემუქრება შემდეგის სიტყვებით: „ეს ხომ არ გააკეთე, მაშ მოიცა, მოვიდეს მამაშენი და შენ გაჩვენებს?!..“

ამით ყმაწვილი რწმუნდება დედის სისუკეში და ჰფიქრობს, რომ დედას თუ მამა არ დაეხმარა ისე არაფრის გაკეთება არ შეუძლიაო. შემდეგში რამდენიც უნდა გაუწყრეს ამ გვარი დედა-ყმაწვილი მაინც არას დაუჯერებს, რადგან სრული დარწმუნებულია, რომ უმამოთ ვერ გააკეთებინებს და მამაც შინ არ აჩის.

მშობლები იმ გვარიც არიან, რომელნიც ისეთ რამეს გაკეთებას უბრძანებენ ყმაწვილებს, რომლის შესრულებაც, ან სრულებდთ შეუძლებელია, და ან ძლიერ ძნელია ყმაწვილებისათვის. მაგალ. თავისი შვილი სათაქაშოთ მიჰყავს და ნებას კი არ აძლევს, რომ თავისუფლათ ინაწარდოს, თავისებურათ იჯეროს გული ხტუნვით და რუნით. ორ ნაბიჯს გადაადგამს ყმაწვილი და შენიშენას აძლევენ. „არ გაისვარო ხელი, შვილო, რას დარბიხარ ტანისამოსი არ გახიო ან გასვარო, მოდი აქ, დაჯექ და ჩვენ გვიყურე, რა გინდა იქ-ტალახში გაისვრები და სხვ.“

ყმაწვილს უშლით იმასა რაც მას აყმაწვილებს. ყმაწვილების მოძრაობის და თავისუფლების მოსპობა და ფრინველების ფრთების შეკვეცა ერთი და იგივეა. ყმაწვილებმა ბევრი უნდა იყვირონ, იხტუნონ და ითამაშონ, ამაში უნდა გაართონ გონება, ეს მოძრაობა ძრიელ საჭირო არის და ამისათვის აღმზრდელი ამ მოქმედებას ჯეროვანის ყურადღებით უნდა უყურებდეს. •⁴⁾

მართის სიტყვით ჩვენმა ზოგიერთ დედებმა არ იციან რა დაეშლება ყმაწვილს, ან რის ნება შეიძლება მიეცეს გონიერად აღზრდა-განვითარების დროს. ამისთვის არის, რომ ყმაწვილი თავის ყმაწვილობას ვერ ჰკარგავს, თამაშის დროს დედის დარიგება უნებლიეთ ავიწყდება და ხშირად დაუმსახურებელ სასჯელს გამოიწვევს თავის დედისაგან, ანუ აღმზრდელისაგან. ამ გვარი დასჯა ყმაწვილებს უშეტესათ ტანისამოსის გასწორით და საზოგადოთ ცუდი ხმარებით მოხდით, რომელიც ჩემის აზრით სრულიად ბუნების წინააღმდეგია, აარიდეთ ყმაწვილის ძვირუასი და მოლაზე შეკერილი ტანისამოსი; მოუარეთ მას სულ უბრალოთ და წმინდათ, თორემ, რამდენს მეტს მოუფრობნილდებით მის ტანისამოსის გასერას და ხელპირის გათხუპვნას, იმდენი უფრო გაისერება და დაითხუპვნება. „რამდენსაც უფრო მივლიდნენ სიყმაწ-

⁴⁾ შ. შ. რუსსო.

ვილემი, ამბობს მეცნიერი შტოკვე, მახანავებდნენ, თავსა მვარცხნიდნენ და სარეცხს მიცვლიდნენ იმდენი უფრო და უფრო ვისერებოდი და ვითხუბნებოდი“. ყმაწვილს ტანისამოსი რაც შეიქლება თავისუფლად უნდა ეცვას; მას არ უნდა უშლოდეს რბენას, საზოგადოთ მოძრაობას და თამაშს. ამასთან საჭიროა რომ ხშირად ფამოუკვალოთ ყმაწვილს შიგნით საცემელი ტანისამოსი, რადგან ყმაწვილი ყოველს დღე იმატებს, იზრდება და მოჭარბებული სითბოც აქვს, რის გამო ხშირად ითვლიანდებამისი ტანი და პერანგის გამოცვლა ამ დროს ბევრს მოეხმარება მის ჯანმრთელობას.

ყმაწვილის ტანისამოსი უბრალო ჩითისგან უნდა შევკეროთ, სრული, ადვილად გასახდელი და ჩასაცემელი, რითაც ყმაწვილს ყოველ გვარე მოძრაობა უფრო თავისუფლად შეეძლება.

თუმც ამ გვარ ტანისამოსს შეუკერავთ თქვენს სოსიკოსაც, მერწმუნეთ, რომ იმდენი ბრძანება და თხოვნა არ დაგჭირდებათ, რამდენიც ზოგიერთ დედებს სჭირდება. საკმარისია მხოლოდ იმ შემთხვევაში დაარიგოთ, როდისაც მისის გამოუცდელი თამაშის რაიმე გაჭირვება ანუ განსაცდელი მოელოს.

რაც იშვიათად და მოფიქრებულად ასწავლით რამეს თქვენს სოსიკოს, მით უფრო სანუგეშო შედეგი ექნება თქვენს ნასწავლს. როგორ არ გენახუ

ლებათ ისეთი ოჯახები, სადაც ყმაწვილი ერთ ნაბიჯს ვერ გადაადგამს, რომ ან არ გაუჯვარდნენ და ან რაიმე შენიშვნა არ მისცენ. ამ გვარი ოჯახის ყმაწვილები, როგორც დამტკიცებულია, უფრო ჯიუტნი და არ გამკონე არიან.

0)ქვენი სოსიკო, რაც შეიქლება, თავიდგანვე მიჩვიეთ მოჩივლებას და გაგონებას. თუშკ დაავიწყდეს თქვენი ნაბრძანები და ვერ შეასრულოს — ნუ გაუჯვარდებით, არამედ იმ წამსვე გააჩერეთ და მოაგონეთ თქვენი ნათქვამი და კადევაც გააკეთებინეთ.

ამასთან ესეც უნდა იცოდეთ, რომ რაიმე ბრძანების დროს გრძელი წინადადებით არ უნდა უბრძანოთ, არამედ რაც შეიქლება, ბრძანების დროს სულ ცოტა სიტყვები იხმარეთ.

მაგლით:დ ყმაწვილიმა ოთახში ითამაშა, მოსწყინდა, დროა თავი დაანებოს. სათამაშოები ოთახში გაფანტულია: სად ბურთი აგდია, სად დედოფალა, სად საბზუალო და სად რა. ყმაწვილი სტოვებს სათამაშოებს და მიდის დასაძინებლად. ამ დროს დედა მიიძახებს: კოტე, შვილო, ჟადექი და ყველა შენი დაფანტული ნივთები მიალაგე და ისე დასწვევი!“ მის მაგიერ რომ თვითთელი სათამაშოს ასაღებათ თვითთელი კითხვა მიეცა. მაკალ. — კოტე, ეს საბზუალო აიღე და შეინახე, ის დედოფალა აიღე, ახლა ეს ბურთი შეინახე და სხვანი.

როდესაც გრძელი წიწვადებით უბრალოდ
ყმაწვილებს — პირველად კი მაშინვე მივარდებიან შე-
სასრულებლათ, მაგრამ შემდეგში უცებ დაავიწყდებათ
და შეიძლება ისევ ჩაუჯდნენ და ხელმეორეთ დაიწყონ
თამაში.

ბრძანების დროს ეკადეთ, რომ ყმაწვილებმა
უსათუოთ შეასრულონ თქვენი ნაბრძანები; შეიძლება,
რამე თქვენი ბრძანება გვიანამდის ვერ შეასრულოს
ყმაწვილმა, მაგრამ ამის მიზეზით თავი არ დაანებოთ
და უსათუოთ შეასრულებინეთ. ამ შემთხვევაში ძლიერ
კუდათ ზრდიან ყმაწვილებს ზოგიერთი დედები და
შემდეგ კიდევაც უკვირსთ, რომ მათი შვილები ჯი-
უტები, არ გამგონე და ცრუები გამოდიან. მაგალ-
ყმაწვილმა თამაშობის დროს აქა იქ გაფანტა სათა-
მაშოები: ზოგი ლოგინის ქვეშ შეუგორდა, ზოგი
სტოლის ქვეშ და ზოგიც კიდევ სხვაგან. დედამ ხელ-
პირი დაიბანა და სასეირნოთ წასვლას ემზადება.
უქანის შვილს და ეკითხება: რა ჰქენი, შვილო, შე-
აგროვე სათამაშოები? — არა დედილო, ჯერ ნახევა-
რიც არ შემოკრებია. დედას წასვლა ეჩქარება და
თვითონ დაუწყებს სათამაშოებს შეგროვებას; ორი
წამის განმავლობაში ყველა სათამაშოები თავის ად-
გილზე აწყვია და ორივე დედა-შვილი მიბრძანდებიან
სასეირნოთ. ან და კიდევ, თამაშობის დროს ზოგი-
ერთი სათამაშო ლოგინს ქვეშ შეუგორდა ყმაწვილს,
ძებნის დროს დედა ამჩნევს, რომ ყველა სათამაშოები

არ შეუკროვებია მის შვილს, მაგრამ ამისთვის არაფერს არ ეუბნება და ისე აჩვენებს თავს, რომ თითქო არ ჰხედავს დამალულ სათამაშოს.

ამ ნაირად აღზრდილმა ყმაწვილმა, მეორე ჯერ არ იფიქროთ, რომ სათამაშოები შეკრიბოს, რადგან დარწმუნებულია, რომ თუ დაიგვიანა ცოტა თვითონ, დედა დაეხმარება და აკრეფს. ყოველთვის ეცდება, რაც შეუძლია ბევრი სათამაშოები მოაფაროს, ან სკამს და ან სხვა რასმეს, რადგან იცის, რომ დედა არაფერს ეტყვის ამისთვის და ამით შრომაც შეუმსუბუქდება.

ამ ნაირად თანაფზრდება ყმაწვილს სიცრუე, უფროსის მოტყუება და გაუგონებლობა.

ისეთი მშობლებიც არიან, რომელნიც ყმაწვილებს რამეს ასწავლიან, მაგრამ როდესაც ყმაწვილის სიტურჩეს შეატყობენ უსათუოდ რაიმე საჩუქარს დაჰპირდებიან. მაგალ. ყმაწვილი გათხუპენილია, დედას კი სასეირნოთ უნდა წასვლა. მიდის და ეუბნება შვილს: „კოტე დაიბნე, შვილო, პირი, გასვრილი ხარ და სასეირნოთ წაგიყვან.“ კოტეს დედის სიტყვები არ ეყურება და დედას კი ძლიერ ეჩქარება. „კოტე, თუ დაიბან მალე პირს და წამომყვები-წითელ ვაშლებს და ჩურჩხელას გიყადი.“

ყმაწვილი ამ აღერსის დანაპირებით სტყუედება, საჩქაროთ ხელ-პირს იბანს და დედას სასეირნოთ მიჰყვება. მაგრამ სამუდამოთ ინახსოვეს, რომ უსაჩუქროთ დედის გაკონება არასოდეს არ უნდაო.

თქვენი სოსიკო თუ განდათ კარგი გამგონე და თქვენი პატავცემკლი იქმნეს არც აქოთ რაიმე მოთხოვნილები ანუ ბრძანების შესრულების დროს და არც აგინოთ, რადგან ეს თითქმის მისი ვალი იყო შეესრულებია და შეასრულა კიდევაც. ამისთვის ქება რასაქიროა?! თუ ერთხელ არ შეასრულოს თქვენი ნაბრძანები, მეორეთ უთხარით, მესამეთ განუმეორეთ და რამოდენჯერმე უთხარით, იქამდის სანამ არ აღასრულოს თქვენი მოთხოვნილება. თუმც ვერც ამით ვაარიგოთ რამე-იმ შემთხვევაში შეგიძლიანთ პატარა სასჯელიც მისცეთ რამე, მ-გრამ აქ კი დიდი სიფრთხილე გმართებსთ, რადგან გაჯავრების დროს ყმაწვილს უნდა დაემუქრიოთ ისეთი სასჯელით, რომელიც შესაძლებელია. მაგალ. არასოდეს არ გაუწყრეთ სოსიკოს ამ გვარად: „ნუ ეშმაკობ, სოსიკო, თორემ ყურებს მოგჭრი, დაგახჩობ, თანჯრებიდგან გადაგადებ და სხვანი.“

შველამ იცის, რომ ამ სიტყვებით დედა ტყუილად აშინებს შვილს, თორემ მათი შესრულება, რასაკვირველია, შეუძლებელია. თუმც ზოგიერთ დედას ჰგონია, რომ ყმაწვილის აღზრდაზე ამ გვარ ცარიელ სიტყვებს არაფერი გავლენა ექნება, მაგრამ ძრიელ სტყუედება რადგან ამ დროს ყმაწვილები რწმუნდებიან დედის სიტყვების სიცრუე და უმნიშვნელობაში და შემდეგ ასჯერაც, რომ განუმეოროს დედამ ამ გვარი სიტყვები, მაინც ყმაწვილები არას დაუჯერ

რებენ. ამ გვართ დედებისვე შემწეობით გამოდიან
ყმაწვილები ურჩნი და დაუჯერებელნი.

თქვენ კი გიორჩევთ, რომ, თუ რაიმე სასჯელის
მიცემა გინდოდესთ თქვენი სოსიკოსაჲვის, ეცადეთ
ჯერ გამოარჩიოთ მისი შესაფერი სასჯელი და შემ-
დეგ გადასწყვიტეთ, მაგრამ უსათუოთ კი შეასრულე-
ბინეთ გადანაწყვეტი სასჯელი.

თუმც სასჯელის შესრულება არ შეგიძლიანთ,
მაშინ უმჯობესია შეცდომის დროს ყმაწვილს არაფე-
რი შენიშვნა მისცეთ და არც დასაჯოთ.

წ ე რ ი ლ ი VII

უწინდელს წერილშიდაც მოგწერეთ, რომ ყოველგვარი ზნეობითი ნაკლულობა აღმზრდელისა, მისდა შეუქმნევლად გადადის ყმაწვილებზედ. აღმზრდელი ჰნერგავს ყმაწვილში, როგორც ცუდს, ისე კარგს თვისებებს, აღმზრდელისაგან გადადის ყმაწვილებზედ ის უვნური თავმოყვარეობა და ამპარტავენეა, რომლითაც იღუპება ახალგაზრდობის უმეტესობა.

მაგალითად დედას მაჰყავს სასეირნოთ თავისი პატარა ქალი. სეირნობის დროს შეხვდა დედა მეორე პატარა ქალს, ძვირფასათ ჩაცმულს და დახურულს. განგებ მიაქცევს თავის ქალის ყურადღებას და ეუბნება: «აი შეიღო ჰხედავ, რა ლამაზათ არის ჩაცმული ეს შენსავით პატარა ქალი? თუ შენ კარგი გამგონე ჭკვიანი და მშვიდი იქნები, შენც ემაგნაირ ძვირფასს ტანისამოსს შეგიკერავ!»

ამით ფუჭდება ყმაწვილი, რადგან ერთის მხრით სხვისდამი შუი და სიძულვილი იბადება მასში და მეორეთ ყმაწვილს ამ დროს რაღაც უვნური სურვილი ელძერის ძვირფასს ტანისამოსისად?ი. ჰფიქრობს რომ ქვეყანაზე ერთი უსაჭიროესი საგანთაგანი უსათუოთ ძვირფასათ ჩაცმა დახურვა უნდა იყოსო. თითქმის ყოველს ოჯახშია ჩვეულებათ მრღებული: სტუმარი მოვიდა, თუ იცის რომ თქვენ ყმაწვილი გყავსთ, უსათუოთ უნდა იკითხოს: — სად არის შენი პატარა ვანო, ახლა ის კარგი მოზრდილი ბიჭი იქნება, ლაპარაკი და ფეხი ისწავლა? და სხვანი». დედაც ამ დროს თავს მოიწონებს, აცმევს ძვირფასს ტანისამოსს და დედოფალსავეით მოკაზმული გამოჰყავს სტუმრებთან თავისი პატარა ვანო, რომელსაც თვითვეული სტუმარი ჰკითხავს რაც ენებება დედაც თავმომწონეთ დაუწყებს თავის ვანოს ქებას: «იცი ბატონებო, ჩემმა ვანომ როგორი ზღაპრები და ლექსები იცის?!» აი თუ გნებავსთ კიდევაც მოგიყვებათ....»

ვანო დედის თხოვნას ასრულებს და ამბობს, რაიმე ლექსს ანუ ზღაპარს: ყოველის მხრით ქება და აღტაცებით აღერსი მოსდის. ვანო დაიკარგა, არ იცის რა ჰქნას, დედა სათამაშოთ ჰგზავნის ვანოს და თვითონ მოჰყვება კიდევ ვანოს ქებას, ვანო, ამ დროს არ იფიქროთ, რომ თამაშობდეს; იგი განგებ გაჩვენებსთ თავს, თითქო ვთამაშობო, მაგრამ

მისი ყურადღება სულ თქვენზედ არის მიქცეული და ყურს უკლებს, თუ რას იტყვით მის სიკეთეზე და ყოჩაღობაზე.

ამ გვარი თავმოყვარეობის და ქების გრძობა ისე გაძრიელდება მასში, რომ უქებრათ და უაღერსოთ შემდეგში არათერს არ გააკეთებს და თან და თან, მისდა შეუმჩნელოდ, იზრდება მასში ამპარტაკნობა და სულელური თავმოყვარეობა.

თქვენ სოსიკოს, რაც შეეხება ეცადეთ, რომ შეაჩვიოთ ზომიერ მოთერებას და პირში არც აქოთ და არც აგინოთ. ერთი სიტყვით აღზარდეთ ისე, რომ სოსიკომ არც კი იცოდეს — მას ზრდიან თუ არა.

როდესაც ოთახში უმეტესათ დიდები არიან და მუსაიფობენ, ნუ მისცემთ ნებას სოსიკოს, ამ ოთახში შამოვიდეს და თქვენ ყური დაგდოს, რადგან რაც ჩვენ დიდებს გვართობს და გვასიამოვნებს ის პატარეებისათვის მოსაწყენი და ხანდისხან მავნებელიც არის.

ყმაწვილებს თავისი საზოგადოება აქვსთ, თავისი წეს-წყობილება და დროს გატარება, სადაც თქვენი სოსიკოც უნდა ატაროთ ხოლმე. აქ ყმაწვილები ვითარდებიან და ბერს კარგთ ვისებას იძენენ თავიანთ ამბანაგებობისაგან. მაგრამ საქროა, რომ კარგათ იცნობდეთ, როგორც იმ ყმაწვილებს ისე მათ მშობლებსაც, ვისთანაც სასეირნოთ და, საზოგადოთ, დროს გასატარებლად თქვენს

სოსიკოს ჰგზავნით. იმელი უნდა გქონდეთ ამ ყმაწვილების მშობლებისა, რომ უყურადღებოთ თქვენს სოსიკოს არ დაჭტოვებენ და ეგრეთვე ყურადღებას მიაქცევენ, როგორც თავიანთ შვილებსა. ვინ არ იცის, რომ ყმაწვილი თავის ამხანაგებში და ტოლებში უფრო მხიარულია და თავისუფალიც, ვიდრე უფროსებში. დამტკიცებულია, რომ სკოლას, სადაც ასი და ათასი ყმაწვილი ერთად იზრდება და ვითარდება, უფრო მეტი და გონიერი წამყოფი მოაქვს, ვიდრე ოჯახში ანუ მარტოთ აღზრდას. „საზოგადოთ ცნობილია, რომ ბავშვის ჭკუა-გონებაში უფრო მტკიცეთ ინერგება აღმზრდელის მხრით ყველა მაგალითების და თვალთ საჩინო სწავლის შემწეობით სწავლება, ვიდრე რაიმე განყენებულ საგნებზედ ლაპარაკი. როგორ სასიამოვნო არ არის ყმაწვილებისათვის იმისთანა აღვილას ტარება, სადაც ყველა მისი ტოლები დიდის სიხარულით მითამაშობენ! როგორ არ უნდა წააქეზოს ყმაწვილი თავის ამხანაგის სწავლაში წარმატებამ და ბეჯითობამ და არ აფიქრებინოს, „ახ, რატომ მეც არ ვიქცევი ასე, რატომ მეც ასე არ ვსწავლობო და სხვანი“. ყმაწვილს თვითონ, რომ არ უნდოდეს, თავ მოყვარეობა მაინც არ მისცემს ნებას, რომ ამხანაგს უკან ჩამორჩეს. გარდა ამისა ყველაფერი აღვილად შესასრულებელია მაშინ, როდესაც კაცი მაგალითს გიჩვენებს; მაშასადამე აუცილებელი საჭიროა ყმაწვილების ტარება თავიანთ სა-

ზოგადობის წრეში და განსაკუთრებით სკოლებში სადაც მათი წარმატება და გონებითი განვითარება, უფრო გონიერ გზას აღვია. ვიდრე თავიანთ ოჯახებში კერძო აღმზრდელებთან.“⁶

როგორც წაბლნარში ანუ მუხნა⁴ში თვითეული ზე უფრო მაგარი და ჯან მრთელია, ვიდრე იგივე მუხა ანუ წაბლი რომელსამე სხვა ტყეში ამოსული აგრეთვე თავის თანასწორებთან და თავის ტოლ-ამ-ამხანაგებში აღზრდილი ყმაწვილი უფრო კარგი, ჯანით და გონებითაც მრთელი და საღი იქნება, ვიდრე ცალკე-განმარტევებულად აღზრდილ განვითარებული.

⁶) ა. კომენსკი.

ასოგადოთ ავათმოფობა ყოველ ადამიანის თავზე გადუმავალია. ქვეყანაზე არ მოიძებნება ისეთი არსება, რომელიც იბადებოდეს, სცოცხლობდეს და ჰკვდებოდეს ისე რომ ავათ არ ხდებოდეს. განსაკუთრებით ყმაწვილები მაინც ვერ ასცილებიან ამ ბუნების შეურყეველ წესსა. ყველაზე უკრო ყმაწვილები ავათმოფობენ. თუმც ისეთი ოჯახებიც არიან, სადაც მშვენიერად ზრდიან ყმაწვილებს და ძლიერაც უფროთხილდებიან მათ ჯან-მრთელობას მაგრამ ავათმოფო ის დროს ყველაფერი ფუჭად მიდის. მშვენიერად აღზრდილი ყმაწვილი, ავათმოფობის დროს, თუ ძლიერ გამოცდილი და გონება გახსნილი აღმზრდელ-მამულელი არ ჰყავს, სრულიად უზნევედე^ა, ჯიუტდე^ა და ბევრს მაინებელს ჩვეულებას იძენს. „თითქვის ასჯერ უკეთ

აღზრდილნი იქნებოდნენ, ყმაწვილები, თუ რომ არ ავითმყოფობდნენ.“⁷⁾ ამბობს ერთი მეცნიერი. თქვენი სოსიკო თუ გაგიხდესთ ავით, ეცადეთ, რომ გართოთ იგი სხვა და სხვა ამბებით, ტკბილ-მხიარულ და პლერსიან მუსაათით; არ შეგამჩნიოსთ, რომ სოსიკოს ავითმყოფობა გაწუხებსთ; არ შეგატყოსთ, რომ მისი ავითმყოფობა საშიშარია, თორემ ამით შემინდება ყმაწვილი და უფრო ავით გახდება. მშობლები არასოდეს არ უნდა მუსაითობდნენ ყმაწვილის ავითმყოფობაზე იმ ოთახში, სადაც ყმაწვილი სწევს, რადგან ავითმყოფ ყმაწვილს ეს ესმის და შიშით უფრო სწუხდება. —

როგორ არ შეგინიშნავსთ, რომ ავითმყოფს, რაც უფრო ბევრი მნახველები ჰყავს და ნუკემს აძლევს, მით უფრო უკეთ ხდება და ავითმყოფობის გრძნობა თან და თან ყუჩდება. —

თუმც ავითმყოფს არაფერი ართობს და სულ თავის ტკივილზე ჰფიქრობს ის უფრო სწუხდება და ავითმყოფობაც უფრო უჩნელდება.

ავითმყოფობის დროს ყმაწვილები ხშირად ჯიუტდებიან; ისეთ რაძეს დაიჯინებენ, რომლის აღსრულებაც მათთვის ან შეუძლებელია და ან მავნებელი თუ არ შეუსრულებთ — ყვირილს და გულ შემაწუხებელ ტირილს მართობენ. ამ შემთხვევაში, რასა-

⁷⁾ ე ბეჭე

კვირკელია, მათი დასჯა შეუძლებელია, მაგრამ თუ მათი მოთხოვნილება მაინებელია არასოდეს არ უნდა შეასრულოთ თუმცა კიდევაც მოჰკვდეს ტირილით“, როგორც იტყვიან ხალხე ჩვენში.

ავათმყოფ ყმაწვილებს ისეთეე მოვლა და მოფერეა უნდა, როგორც ჯან მრთელს. ავათმყოფ ყმაწვილების ყველა მოთხოვნილების შესრულებეა, თითქმის, შეუძლებელია. მათ არ იციან რას თხოულობენ, არ იციან რას ისურვებს, ანუ რა იამება მათ აღერდილ და ავათმყოფ გულს.

ავათმყოფ ყმაწვილებმა ისიც არ იციან, თუ რა, სად სტკივათ. ამისრვის საჭიროა დედამ ენის სწავლე ის დროს ასწავლოს შვილს ადამიანის ტანის ნაწილების სახელები და ამ გვარ შემთხვევაში მათი ისარგებლოს.

როგორც მორჩენა შეატყოთ ყმაწვილს ისე თან და თან მოაკელით ის მოვლა და აღერსი, რომელსაც აქამდის უქლენილით, რადგან საჭიროა იგრძნოს ღონეს მოსელა და მორჩენა; საჭიროა შეიტყოს, რომ ახალ შეუძლია სხვი დაუხმარე ლად აღგესდაჯდეს, სვას და ჭამოს.

ამ შემთხვევაში ყმაწვილები ხშირად ფუქლებიან. და ქალაიუნდებიან; თუმცა არაფერს ავათმყოფობას არ გრნობენ, მაგრამ სარგებლობენ შემთხვევით, ნაზდებიან, ლოკინიდგან აღარ დგებიან და მმოზლობებს აჩვენებენ თავს უფრო სუსტათ და ავათმყოფათ.

პირველ სახსარი ადამიანის ჯან მრთელობისათვის არის ყმაწვილის პატარაობიდანვე შეჩვევა ჰაერის ცვლილებას. ყმაწვილი არასოდეს არ უნდა დააჩვიოთ თბილად ჩაცმა-დახურვას, ცუდი ამიდის შიშს. საჭიროა მიაჩვიოთ წმინდა ჰაერში სიარულს, რაც უნდა ცუდი ამიდი იყოს და როდესაც გაიზრდება, მერწმუნეთ ჯან მრთელს კარგი იქნება და გამბედავიც.

ნუ თუ არ გინახავსთ სოფლის პატარა ბიჭები, რომელნიც ყოველგვარ გაჭირვებას გრ ნობენ, მაგრამ წითელ ვაშლივით გაწითლებულ ლოყებით დაბიან მინდვრებ-ყანებში და მეტსაც სცოცხლობენ. —

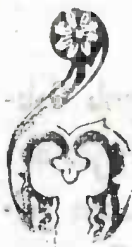
შმაწვილები ავათმყოფობენ უმეტეს ნაწილად, სანამ ხუთი წლისა არ შეიქნებიან, რადგან აქაჰდის მათი აგებულება ისევ სუსტი და ნაზია. უმეტესათ ყმაწვილები ავათმყოფობენ მუცლის ფალარათით, გაცივებით და როგორც ჩვენში ვეძახით „საყმაწვილოთი“ (конвульсия). ინგლისში ამ გვარის ავათმყოფობით ყოველს წელიწადს სამოც და თხუთმეტი ათასი ყმაწვილი იხოცება. ჩვენში, თუმცა ამდენი არ იხოცება, მაგრამ მოუვლელობით და უეჭიმობით აქაც ბევრი ეთხოვება უღროვოთ ამა წუთის სოფელს. მაგალ. დედას შვილი გაუხდა ავით; დედა მაშინვე რაიმე წამალს აძლევს, რადგან არ იცის რა სტკივა. საჭიროა ჯერ გაიგოთ ავათმყოფობის მიზეზი, შეიტყოთ და მონახოთ, რა ნაწილი სად სტკივა და როგორ და შემდეგში მისი შესაფერი წა-

მალი მისცეთ, თორემ როდესაც არ იცით რით არის ავით თქვენი შვილი და ისე აძლევთ წამალს — ამით შეგიძლიანთ დახმარების მაგიერ, უფრო დალუპოთ ავთმყოფი. ან და კიდევ ისეთი დედებიც არიან, რომელნიც ტყუილა უბრალოთ ასმევენ წამალს ჯანმრთელ ყმაწვილებსაც და თავს მით ინუგეშებენ, რომ «თუ არას მოუხდება, ხომ არას ავნებსო». ეს კი კარგი, მაგრამ რა იცით რომ არათერს ავნებს?

თქვენ სოსიკოს ავთმყოფობის დროს აი როგორ უნდა მოუაროთ: „ა) თუ ძლიერ ავით გაგინდესთ სოსიკო, დააწინეთ წმინდა და სუფთა ჰაერიან ოთახში, რომელიც მოშორებული იყოს ყოველ გვარ ყვირილს და ხმა მალლა მუსაიფს. ბ) ავთმყოფ ყმაწვილის ოთახში ძლიერ არ უნდა თბილოდეს, რადგან ნამეტანი სითბო მავნებელია სიცხიან ყმაწვილებისათვის. გ) ყოველ გვარი ავთმყოფობა ყმაწვილებისა ცივებით დაიწყება, ამისათვის მათი საჭმელი ადვილი მოსანელელებელი უნდა იყოს, რადგან ამ დროს ყმაწვილები ძლიერ დასუსტებულები არიან და მაგარი საჭმელის მოხელეებით უფრო სუსტდებიან და სიცხეც ემატებათ“⁹⁾

⁹⁾ დიადლოვი.

გოგორც თქვენი წერილიდგან სიხანა, სოსიკოს ახლა შვიდი წელიწადი შესრულებია. ეს წლოვანება არის ნამდვილი სკოლის ასაკი და ამისათვის საჭიროა, რომ სოსიკო გონიერად და ზნეობრივად მოამზადდეთ სკოლისათვის. თუმცა ისეთი მშობლები ბევრია, რომლებიც სკოლისთვის ყაწვილის მომზადებას სრულიად ფუჭად სთვლიან, მაგრამ ამაში ძლიერ სუცდებიან და დიდი ზიანიც მოაქვსთ თავიანთ შვილებისათვის.

სკოლის მასწავლებლის მოვალეობა არის როგორც სწავლება, ისე აღზრდა სოსიკოსი, მაგრამ ნუთუ საყვედური ერგება თქვენგან მასწავლებელს, რომელსაც ერთის, ანუ ორი წლის განმავლობაში ვერ მოუხერხებია თქვენი გაუზრდელი და სკოლისათვის მოუმზადებელი შვილის ასე ძალე გასწორება და აღზრდა. რაც თქვენ შეიძლება წლის განმავლობაში ვერ გაასწორეთ, ნუთუ თუ სკოლის მასწავლებელს შეგიძლიანთ მოთხოვოთ ორი, ან სამი წლის განმავლობაში გაასწოროს?!

მალი მისცეთ, თორემ როდესაც არ იცით რით არის ავით თქვენი შვილი და ისე აძლევთ წამალს — ამით შეგიძლიანთ დახმარების მაგიერ, უფრო დალუპოთ ავთამყოფი. ან და კიდევ ისეთი დედებიც არიან, რომელნიც ტყუილა უბრალოთ ასმევენ წამალს ჯანმრთელ ყმაწვილებსაც და თავს მით ინუგეშებენ, რომ «თუ არას მოუხდება, ხომ არას აენებსო». ეს კი კარგი, მაგრამ რა იცით რომ არაფერს აენებს?

თქვენ სოსიკოს ავთამყოფობის დროს აი როგორ უნდა მოუაროთ: „ა) თუ ძლიერ ავით გაგიხდესთ სოსიკო, დააწინეთ წმინდა და სუფთა ჰაერიან ოთახში, რომელიც მოშორებული იყოს ყოველგვარ ყვირილს და ხმა მალლა მუსაიფს. ბ) ავთამყოფ ყმაწვილის ოთახში ძლიერ არ უნდა თბილოდეს, რადგან ნამეტანი სითბო მენებელაჲ სიცხიან ყმაწვილებისათვის. გ) ყოველ გვარი ავთამყოფობა ყმაწვილებისა ცივებით დაიწყება, ამისათვის მათი საკმელი ადვილი მოსანელლებელი უნდა იყოს, რადგან ამ დროს ყმაწვილები ძლიერ დასუსტებულები არიან და მაგარი საკმელის მოხელეებით უფრო სუსტდებიან და სიცხეც ემატებათ“⁹⁾

⁹⁾ დიადლოვი.

წ ე რ ი ლ ი IX

ოგორც თქვენი წერილიდგან სიხანა, სოსიკოს ახლა შვიდი წელიწიდი შესრულებია. ეს წლოვანება არის ნამდვილი სკოლის ვსაკი და ამისათვის საჭიროა, რომ სოსიკო გონიერად და ზნეობრივად მოამზადოთ სკოლისათვის, თუმცა ისეთი მშობლები ბევრია, რომლებიც სკოლისათვის ყაწვილის მომზადებას სრულიად ფუჭად სთვლიან, მაგრამ ამაში ძლიერ სცდებიან და დიდი ზიანიც მოაქვსთ თავიანთ შვილებისათვის.

სკოლის მასწავლებლის მოვალეობა არის როგორც სწავლება, ისე აღზრდა სოსიკოსი, მაგრამ ნუთუ საყვედური ერგება თქვენგან მასწავლებელს, რომელსაც ერთის, ანუ ჩორი წლის განმავლობაში ვერ მოუხერხებინ თქვენი გაუზრდელი და სკოლისათვის მოუქმზადებელი შვილის ასე მალე გასწორება და აღზრდა. რაც თქვენ შვიდ-რვა წლის განმავლობაში ვერ გაასწორეთ, ნუთუ თუ სკოლის მასწავლებელს შეგიძლიანთ მოთხროეთ, რი, ან სამი წლის განმავლობაში გაასწოროს?!

თქვენ ერთი, ანუ ორი შერილი გყავსთ და მათი გონიერად ან აღზრდა-განვითარება გეძნელებათ; მასწავლებელს კი რამდენი სხვა და სხვა აგებულების და ხასიათის ყმაწვილები ჰყავს სკოლაში, რომლების მშობლებიც თვითიუღად ისეთივე საყვედურს უცხადებენ მასწავლებელს, როგორც თქვენ.

საჭიროა მშობლები ეხმარებოდნენ სკოლის მასწავლებელს ყმაწვილების აღზრდა-განვითარებაში. თუმც მასწავლებელთან დღეში ოთხ-ხუთი საათი იმყოფება ყმაწვილი, მაგრამ უმეტესს დროს მაინც თავის მშობლების და ნათესავების წრეში ატარებს და ამისთვის მშობლებმაც დიდი ყურადღება უნდა მიაქციონ მათ. მასწავლებელს თუ მშობლებიც არ ეხმარებიან სწავლა აღზრდაში ამ გვარი აღზრდას გონიერი შედეგი არ ექმნება და ვერც რაიმე სასარგებლო ნამყოფს მოგვცემს.

შველაზე უფრო საჭიროა სოსიკო ზნეობითად მოამზადოთ; განავითაროთ სხვა და სხვა საგნებზედ მუსაიფით. როდესაც სასეირნოთ მიგყავსთ, თუ გკითხოხოსთ რამე აუხსენით ნამდვილად და ადვილი გასაგებ ენით. თუმც თვითონ ვერ შეამჩნიოს გზაში რაიმე შესანიშნავი საგანი—თქვენვე მიაქცევინეთ განგებ ყურადღება და აუხსენით კიდევ, რაც მისთვის გასაგები, ანუ საჭირო იყოს. ყმაწვილები, საზოგადოთ, ცნობის მოყვარენი არიან და რასაც კი თვალს მოჰ-

რავენ, ყველაფერზე ეკითხებიან აღმზრდელებს, რომლებმაც საჭიროა ყველაფერზე გონიერი პასუხი მისცენ და არასოდეს არ უნდა გაუწყონ ამ გვარ კითხვებისათვის.

პრიან ისეთი აღმზრდელები, რომელნიც სრულებით ყურადღებას არ აქცევენ ყმაწვილების ამ გვარ მოთხოვნილებას და არამც თუ პასუხს აძლევენ, არამედ კიდევაც უჯვარდებიან: „რა დაგემაართა ვანო, რა არის ამდენი კითხვა! კელაე აღარ მკითხო მაგისტანა სისულელე და სხე.“ არ დაიფიწყოთ, ქალბატონო, რომ ის რაც თქვენთვის „სისულელეა“ — ყმაწვილისთვის ღრმა სიბრძნეა. ამ გვარ ყმაწვილებს რასაკვირველია, უჭირსთ სკოლაში განვითარება, რადგან რასაც ჰხედევენ თავის გარშემო ვერაფერს ამჩნევენ. ზის სკოლაში ყმაწვილი და გკონიათ წიგნში იტყარებაო, მაგრამ რომ მიხვიდეთ და ჰკითხოთ: „კოტე აბა მაჩვენე, შენი ამხანაგი ვანო სად ჰკითხულობს? პირ დაღებული შემოგაჩერდება. კიდევ ჰკითხე აბა კოლა მომიყევე, რა დაინახე ქუჩაში როდესაც სკოლაში მოხვიდოდი. ან და მომიყევი თქვენს კლასის ოთახში რა და რა საგნებია. „ვერც ერთ ამ კითხვებზედ პასუხს ვერ მოგცემსთ, რადგან არ შეუძნევიან. არ არის მისი გონება გახსნილი, არ შეუძლია ნახული შთაებჭდოს მენსიერებაში, რადგან პატარობისას, თუმც ბევრჯელ ჰკითხავდა თავის აღ-

ზრდელს ამ საგნების შესახებ, მაგრამ არავის მსთვის არ მოუტკლია და უამბნია.

თქვენს სოხიკოს რასაც უბრძანებ, უსათუოდ შეასრულებინეთ ბრძანება: „სოხიკო წადი, მამას უთხარი სადილი მიირთვი თქო“ ეცადეთ რომ ეს სიტყვები უსათუოდ გარდასცეს იმ გვართ, როგორც თქვენ უთხარით. დასარწმუნებლად თქვენდა, გამოსცადეთ იქვე, ათქმევინეთ თქვენთანვე ეს ფრაზა და როდესაც კარგათ გაიმეოროს, მაშინ გაგზავნეთ.

პგრეთვე საჭიროა რომ სკოლისათვის ყმაწვილები სწორი და გარკვეული ენით ლაპარაკობდნენ, რადგან ენის გასწორებას სკოლა ბევრს დროს შესწირავს და გონება განვითარების და აღზრდისათვის კი ცოტაღა დრო დარჩება.

ზოგიერთ ზღმზრდელ-დეტეს კბდევაც ამხიარულებსთ, როდესაც მათი შვილი გადაბრუნებულ ენით ლაპარაკობს. თვითეული გადაბრუნებული სიტყვა ყმაწვილებისა რაღაც სასიამოვნო სიცილს და მხიარულებას გამოიწვევს მათან. მაგრამ ის კი არ იციან თუ რა დიდი დაზრკოლება ელის მათ სკოლაში სწავლების დროს.

თუმც გნეავსთ, რომ თქვენ სოხიკოს სწორი და დაწყო ილი ლაპარაკი ეცოდინოს უამბე მას მოკლე ზღაპრები, ამბები და ლექსები, როგორღონიც ისე უნდა დაასწავლოთ, რომ ყოველგვარ თქვენ კითხვებზე შეეძლოს გონიერი და სრული პასუხის მიცემა

და შემდეგში კიდევაც გიამბობს, თუ ერთიზღაპარი
ან ამბავი არ შეისწავლოს კარგათ და გონიერად,
ისე მეორე ამბავს არ მოუყვით, თორემ ამ გვარ
სწავლებას ყმაწვილი ისე იგრძნობს, როგორც ერთი
რაიმე გამართობი და შემდეგში სხვა საკითხზე წიგნებზე
საც ისე დაუწყებს კტერას, როგორც რაიმე გამარ
თობს და არა საჭიროა და სასარგებლო საგანს
სკოლაში შესვლამდის საჭიროა ყმაწვილმა საგ
ნების თვლაც იცოდეს და გაცნობილი იყოს რიცხვს.
• უმც ისეთი ყმაწვილები ბევრია, რომლებმაც ასამ
დის და ათასამდის იციან თვლა, მაგრამ რომ ჰკით
ხოთ: «ორი ეაშლი და სამი რამდენია» ვერ გეტყ
ვიან. ეს რისთვის? მისთვის რომ სკოლაში შესვლამ
დის არავის უსწავლებია ამ გვარი ანგარიში.

თქვენს სოსიკოს, ეცადეთ, ასწავლოთ თვლა
კოტა, მაგრამ გაკვებით. ნურასაღდეს ნუ ჰკითხაეთ ამ
გვართ: „რამდენია ორი და სამი, სამს, რომ ერთი
გამოვაკლოთ რამდენი დარჩება და სხვანი.“
რიცხვს უსათუოდ რაიმე საგნის სახელიც მიუმატეთ,
რომ უფრო ადვილად შეეჩლოს წარმოდგენა და შთა
ბრჭქვდა გონებაში სოსიკო, აბა მიუხარო შეილო
რამდენი ხელი გაბია? თეხი? რამდენი თეხი აბია თხას,
ლორს, ცხენს და სხვანი, მომიტანე, შეილო, აი ის
ცაშლები; აბა დათვალე რამდენია? ათს ეაშლს, რომ
მიაკლოთ ჯერ ორი ეაშლი, მერე სამი და შემდეგ
კიდევ ოთხი ეაშლი, რამდენია დარჩება?!

მრავალი ამის მგზავსი კითხვები შეგიძლია მისცეთ; ათამაშოთ და თან თელა და ანგარიში ასწავლოთ. დამერწმუნეთ, რომ ამ გვარ სწავლებას, უფრო ღიღორ სარგებლობის მოტანა შეუძლია თქვენის შეილის გონებითი წარმატებისათვის, ვიდრე ასამდე და ათი ათასამდე განყენებულ თელას. ზოგიერთი მშობლები არც ამ გვარ თელას ასწავლიან და ხშირად სკოლებში ათის წლის ყმაწვილებმა ათამდის უბრალოთ თელა არ იციან დაიწყებენ ერთი, სამი, ხუთი და სხვანი. რამოდენიმე საათი უნდა იხმაროს მასწავლებელმა, რომ რაიმეს გზით ჩააგონოს ყმაწვილს, რომ ერთის შემდეგ ორია და სხვანი.

ზოგიერთი მშობლები ამზადებენ ყმაწვილებს სკოლისათვის, მაგრამ იმდენს კი არ ასწავლიან შინ, რამდენიც საჭიროა სკოლაში, არამედ უფრო გადამეტებულს; ჰკვირობენ, რომ თავის ამხანაგებზე მეტი ეცოდინება ჩვენს შეილს და უფრო კარგათაც ისწავლის და არც გაუჭირდება სწავლაო. ამ გვარი მშობლები ძლიერ სცდებიან, რადგან მათი ყმაწვილები სკოლაში ჯდომის დროს ტყუილა-ყოფნას და სიზარმაცეს იძენენ. რადგან ის რასაც მასწავლებელი უხსნის კლასში მისთვის „ახალი ამბავი“ არ არის გულ მოდგინეთ ყურს ვერ უვდებს და ამით თან და თან სკოლაში უყურადღებოთ სხდომას, ეჩვევა, რაც რასაკვირველია ძლიერ მანებელია ყმაწვილის სწავლა-განვითარებისათვის.

10. თქვენი სოსიკო მოამზადეთ თაგის ჰასაკის და იმ კლასის „პროგრამის“ შედარებით, რომელშიაც გინდათ მისცეთ. ასწავლეთ იმდენი, რამდენიც ამ კლასში შესასვლელად მოითხოვება; და რაც იქვე უნდა ისწავლოს იმაზე ერთ სიტყვასაც ნუ ეტყვიოთ, რადგან ყველაფერი რასაც მასწავლებელი კლასში უამბებს სოსიკოსთვის ახალი იქნება და საზოგადოთ, როგორც ყველას. ისე სოსიკოსაც ახალი ამბის გაგონება ესამოივნება და დიდის ქეიფით და გულ დასხმით დაუგლებს მასწავლებლის მუსაიფს ყურს.

და ზარმაცდებიან. მაგალ- ყმაწვილს შინ კერძო მასწავლებელი ჰყავს და თვითონ კი სკოლაში დაიარება. მასწავლებელი კლასში გაკვეთილს ხსნის. ყმაწვილი კი ზის და სულ სხვაზე ჰფიქრობს. დასწავლის მხოლოდ იმ საგანს, რომელზედაც მასწავლებელმა კლასში ილაპარაკა, თორემ რა ილაპარაკა ამ საგნის შესახებ ერთი სიტყვაც არ გაუგონია, რადგან არაფრად საჭიროებდა. „რათ შევიწუხო აქ თავი, შინ მასწავლებელი მყავს იმას ვეტყვი ამა და ამ საგანზე ილაპარაკა კლასში მასწავლებელმა და ის ამიხსნის ყველაფერს.“ ჰფიქრობს ყმაწვილი. ამით თან და თან ეჩვევა სკოლაში უყურადღებოთ სხდომას და უშრომლობას.

ერთი სიტყვით კერძო მასწავლებელი სკოლაში მოსიარულე ყმაწვილისათვის სრულებით მავნებელია. სკოლაში ყმაწვილი ვერ გრძნობს ისე თავისუფლად და თამამად თავის თავს, როგორც შინ; შინ მას ეძლევა მასწავლებლისაგან შესაფერი სამუშაოარი, რომელიც საჭიროა თვითონ მან, სხვის, დაუხმარებლივ, უნდა შეასრულოს რითაც მტკიცდება მისი ხასიათი, ეღვწერის ენერგია და ეჩვევა სხვის დაუხმარებლივ შრომას და გონებითი ვარჯიშობას.

დასასრულ სულით და გულით ვისურვებ, რომ ამ გვარად აღზრდილი თქვენი სოსიკო გამოსულიყოს მამულის ერთგული და ქვეყნის სასარგებლო

შვილი, რითაც სამუდამოთ დაჯილდოვე ული იქნება
თავისი მცირედის შრომისათვის თქვენი მორჩილი
მონაც.

ა ლ ხ ნ ა ქ ა ლ ე ნ დ რ ი ს ა

ხშირად მოხდება ხოლმე, რომ როგორც ახალ
გაზდა დედებს ისე კარგათ გამოცდილებსაც ეკარგვის
დრო ყმაწვილის დაბადებისა. ეს გარემოება დიდი
ხანი არ არის რაც სახეში მიიღეს ნასწავლმა კაცებმა
და მოიგონეს ისეთი კალენდარი, რომლის შემწეობი-
თაც თითქმის ყოველს გამოუცდელს დედას შეუძ-
ლია შეიტყოს მიახლოებით ყმაწვილის დაბადების
დრო. ეს კალენდარი შესდგება სამი წრისაგან, რომ-
ლებს შუა თვის სახელებია ჩაწერილი. (იხ. ნახატი.
ა) გარეშე წრე აჩვენებს იმ დროს თუ როდეს ჰქო-
ნია ქალს უკანასკნელი დედათა რიგი, შუა წრე ნიშ-
ნავს ყმაწვილის მუცელში მოძრაობის დროს და უკა-
ნასკნელი წრე კი ყმაწვილის დაბადების დროს. მაგ.
ქალს ჰქონდა უკანასკნელი რიგი ოცდახუთს მარტს.
ამ რიცხვიდან უნდა გაავლოთ სწორი ხაზი შუაგუ-
ლამდის და შეიტყობთ, რომ ყმაწვილს პირველი
მოძრაობა უგრძენია 15 აგვისტოს და დაიბადება
ოცდა ხუთს დეკემბერს. (იხ. ხაზი გ → ბ). ამ კალენ-
დარს თვის რიცხვები, რადგან ადგილმა ნება არ
მოგვცა, შემცირებული აქვს 5-ჯერ, ამისათვის ვისაც
სურს გაიგოს მაგალითად 1 2 3 ან დანარჩენს.

37
6953

შედეგების გახმოება.

გვ.	სტრიქ	დაბეჭდილია:	უნდა იყოს:
14	1 ზემ.	რომელშიაც	რომელშიც
15	2 ზემ.	მწარდელების	აღმწარდელების
15	11 ჭკ.	მოჭსიმშლოს	მოსიბლოს
16	2 ჭკ.	შვილისაგან	შვილისაგან.
19	8 ზემ.	გამოწვეული	გამოწვეულია.
20	7 ჭკ.	ჭბანას	ჭბანას
29	7 ჭკ.	ტანმრეთთ	ტანმრეთელი
35	5 ჭკ.	ამისა	ამისა.
37	2 ზემ.	ემსეილის	ემაწეილის
40	13 ზემ.	გარ ჭკარგაკს	ჭკარგაკს.

37
b 953

ფანის მართი აგებანი.